

Systemisen toimintamallin soveltuvuus varhaiskasvatukseen

Nina Laine

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2023

Sosionomi YAMK
Sosiaalialan erityisasiantuntijan ylempi tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden ylempi korkeakoulututkinto
Sosiaalialan erityisasiantuntija

LAINEN, NINA

Systemisen toimintamallin soveltuvuus varhaiskasvatukseen

Opinnäytetyö 72 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Lokakuu 2023

Systeminen toimintamalli perustuu systemiseen ajattelutapaan, jossa lapsen ja perheen elämää katsotaan kokonaisuutena. Systemisen työskentelyn ytimessä on keskusteleminen, kunnioittaminen ja ratkaisukeskeinen vuorovaikutus. Systemisen toimintamallin avulla pyritään kehittämään monialaista verkostotyötä, lisäämään osallisuutta ja onnistumisia asiakastyössä sekä vahvistamaan asiakkaiden kokemusta tuen saamisesta. Systeminen toimintamalli perustuu Hackneyn malliin (Trowler & Goodman 2012), jonka pohjalta on kehitetty suomalainen systeminen toimintamalli. (Aaltio & Isokuortti 2019a, 13, 24–25.)

Opinnäytetyössä kartoitettiin varhaiskasvattajien näkemysten pohjalta monialaisen yhteistyön nykytilaa varhaiskasvatuksessa. Erityinen mielenkiinto kohdistui varhaiskasvattajien näkemyksiin systemisen toimintamallin soveltuvuudesta varhaiskasvatukseen ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin vahvistaa monialaista yhteistyötä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda systemisen toimintamallin näkökulmaa ja keskeisiä käsitteitä varhaiskasvattajien tietoisuuteen. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa, miten monialaista yhteistyötä voisi vahvistaa systemisen toimintamallin avulla varhaiskasvatuksessa sekä kartoittaa minkälaisia käyttöönottoideoita varhaiskasvattajat tuottavat. Opinnäytetyön työelämäyhteytenä oli Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen pohjoisen alueen varhaiskasvattajat.

Tietoperustassa perehdyttiin systemisen toimintamallin käsitteisiin ja toimintatapoihin. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto hankittiin ryhmäkeskusteluilla kolmesta samansisältöisestä työpajasta. Työpajoihin osallistui yhteensä 39 varhaiskasvattajaa. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla, joka on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä ja sisällönanalyysin muoto.

Tuloksista ilmeni, että monialaiseen yhteistoimintaan toivottiin parannuksia. Systeminen toimintamalli koettiin hyväksi ja potentiaaliseksi keinoksi vahvistaa monialaista yhteistyötä. Systeminen toimintatapa oli lähes kaikille varhaiskasvattajille uutta, mutta he kokivat sen olevan sovellettavissa varhaiskasvatukseen.

Asiasanat: systeminen toimintamalli, varhaiskasvatus, monialainen yhteistyö

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

LAINEN NINA:

The Suitability of the Systemic Practice Model for Early Childhood Education

Bachelor's thesis 72 pages, appendices 6 pages
October 2023

The purpose of this thesis was to find out the current state of multidisciplinary collaboration as experienced by early childhood educators. Special interest was focused on the early educators' views on the suitability of the systemic operating model for early childhood education and the opportunities it offers to strengthen multidisciplinary collaboration.

The aim of the thesis was to bring the perspective and key concepts of the systemic operating model to the awareness of early childhood educators. In addition, the goal was to map what kind of introduction and development ideas early childhood educators produce. The working life connection of the thesis was the early childhood educators in the northern region of early childhood education in the city of Sastamala.

The thesis was carried out as a qualitative research. The research material was acquired through group interviews from three different workshops with the same content. A total of 39 early childhood educators participated in the workshops. The material was analyzed with a material-oriented content analysis using thematization.

The results showed that improvements were hoped for in multidisciplinary collaboration. The systemic practice model was perceived as a good and potential way to strengthen multidisciplinary collaboration. The systemic approach was new to almost all early childhood educators, but they felt that it was applicable to early childhood education.

Key words: systemic practice model, early childhood education, multiprofessional collaboration

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA.....	7
	2.1 Systeeminen toimintamalli osana PirSOTE hanketta.....	7
	2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	9
3	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	10
	3.1 Hackneyn malli.....	10
	3.2 Suomalainen systeeminen toimintamalli	14
	3.3 Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	19
	3.4 Systeeminen toimintamalli monialaisen yhteistyön kehittäjänä	23
4	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	27
	4.1 Kvalitatiivinen toimintatutkimus	27
	4.2 Aineistonhankinta Focus group -ryhmäkeskustelulla	28
	4.3 Aineiston analyysi teemoittamalla	32
5	TULOKSET	35
	5.1 Monialaisen yhteistyön nykytilanne.....	35
	5.2 Systeemisen toimintamallin soveltuvuus varhaiskasvatukseen ...	37
	5.2.1 Lapsilähtöisyys	38
	5.2.2 Dialogisuus.....	39
	5.2.3 Osallisuus.....	39
	5.2.4 Yhteinen näkemys.....	41
	5.2.5 Käyttöönottoideat.....	43
	5.3 Monialaisen yhteistyön vahvistaminen	46
6	POHDINTA	51
	6.1 Keskeisimmät johtopäätökset.....	51
	6.2 Luotettavuus ja eettisyys.....	58
	6.3 Opinnäytetyön prosessin arviointi	60
	6.4 Jatkotutkimusmahdollisuudet	61
	LÄHTEET.....	62
	LIITTEET	67
	Liite 1. Saatekirje	67
	Liite 2. Suostumuslomake.....	69
	Liite 3. Haastattelukysymykset.....	70
	Liite 4. Aineistonhallintasuunnitelma	71
	Liite 5. Riskienhallintasuunnitelma	72

1 JOHDANTO

Systeeminen toimintamalli perustuu systeemiseen ajattelutapaan, jossa lapsen ja perheen elämää katsotaan kokonaisuutena. Lapsi, perhe ja lähiverkosto, mukaan lukien lapsen elämässä mukana olevat ammattilaiset muodostavat systeemin, jonka kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Esimerkiksi lapsen oirehtimisen katsotaan johtuvan perheen vuorovaikutussuhteista, ei lapsessa itsessään olevana ongelmana, jolloin oireisiin pyritään etsimään ratkaisuja tarkastelemalla koko systeemiä ja sen muutostarpeita. Systeemisen toimintatavan keskeisenä ajatuksena on vanhempien voimavarojen ja itseymmärryksen lisääminen, jotka osaltaan kehittävät vanhempien kokemaa myötätuntoa lasta kohtaan ja lisäävät perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Aaltio & Isokuortti 2019a, 13; Civil, Abrahamson, Mäki-Forssi & Miettunen 2019, 1; Turun yliopiston Sote-akatemia n.d.)

Systeemisessä toimintatavassa lapsen edun ja hyvinvoinnin tukeminen vaatii sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen ammattilaisilta monialaista yhteistyötä, jotta perheen tilanteesta saadaan kokonaisvaltainen ymmärrys. Systeemisen monialaisen verkostotyön kehittämiseksi pyritään tukemaan asiakkaiden osallisuutta, lisäämään onnistumisia asiakastyössä ja vahvistamaan asiakkaiden kokemusta tuen saamisesta. (Civil ym. 2019, 1; Turun yliopiston Sote-akatemia n.d.)

Systeeminen toimintamalli on ajankohtainen ja tärkeä aihe. Suomalaisen systeemisen mallin valtakunnallinen kehittäminen käynnistyi 2016 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vetämässä työpajaprosessissa osana Lasten ja perheiden muutosohjelmaa (LAPE) vuosina 2016–2018. THL julkaisi mallin kuvauksen ja käynnisti kouluttajakoulutuksen vuonna 2017. Toimintamallin käyttöönoton vakiinnuttamista ja sisällöllistä kehittämistä on tehty sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamissa alueellisissa lastensuojelun kehittämishankkeissa vuosina 2020–2022. (Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 4; THL 2023a; Hastrup 2019, 2.)

Toimintamallin koulutus päätettiin avata myös lastensuojelun ulkopuolelle vuonna 2020. Koulutuksen laajentamista perusteltiin sillä, ettei riitä, että lastensuojelu toimii systeemisesti, vaan lisäksi tarvitaan jaettavaa orientaatiota laajemmin

lapsiperhepalveluihin. (Lahtinen ym. 2017, 4.) Toimintamallin levittäminen lastensuojelun kentällä ja laajemmin erilaisiin organisaatioihin, jotka toimivat erilaisissa lapsen ja perheen tueksi toimivissa verkostoissa esimerkiksi koulut, opiskelu-huolto, neuvola ja varhaiskasvatus, on tämän hetken kansallinen tavoite. (Civil ym. 2019, 1.)

Sastamalassa alkoi keväällä 2022 PirSote hankkeen aloitteesta systemisen toimintamallin hanke, jonka tavoitteena on levittää mallin periaatteita ja näkökulmaa myös muille tahoille kuin lastensuojelun tai perhetyön kentälle. Sastamalaan perustettiin oma systemisen toimintamallin kehittäjätiimi, joka tätä juurruttamistyötä suunnittelee ja toteuttaa peruspalveluiden eri toimialoille. Tämä opinnäytetyö linkittyy Sastamalan hankkeeseen levittämällä systemisen toimintamallin näkökulmaa varhaiskasvatukseen työpajatoiminnan avulla.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan systemisen toimintamallin taustaa, keskeisiä periaatteita sekä niiden soveltuvuutta varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää monialaisen yhteistyön nykytilaa varhaiskasvattajien kokemana sekä tuoda systemisen toimintamallin näkökulmaa ja keskeisiä käsitteitä varhaiskasvattajien tietoisuuteen sekä selvittää systemisen toimintamallin soveltuvuutta varhaiskasvatukseen varhaiskasvattajien näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena on myös kartoittaa miten monialaista työskentelyä voisi vahvistaa systemisen toimintatavan avulla varhaiskasvatuksessa sekä kartoittaa minkälaisia käyttöönottoideoita varhaiskasvattajat tuottavat.

Tämän opinnäytetyön yhteistyökumppanina ja työelämäyhteytenä on Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen pohjoisen alueen varhaiskasvattajat kahdeksasta yksiköstä. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen toimintatutkimus, jossa aineisto kerätään Focus group-ryhmäkeskusteluiden avulla systemisen toimintamallin työpajoihin osallistuvilta varhaiskasvattajilta.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

2.1 Systeeminen toimintamalli osana PirSOTE hanketta

Tämän opinnäytetyön taustalla on PirSOTEn hanke, jonka tavoitteena on jalkauttaa systeemistä toimintamallia sosiaali- ja terveysalan eri toimijoille. PirSOTE hankkeen lähtökohtana on sote-uudistus ja Pirkanmaan maakunnallisesti yhteneväisen perhekeskustoimintamallin muotoilu. Mallin avulla kuntien perhekeskuspalveluiden kokonaisuutta yhtenäistetään ja vahvistetaan muun muassa monialaista sosiaali- ja terveyspalveluiden ja sivistyspalveluiden välistä kumppanuutta. Perhekeskuksen tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen ja vahvistaminen. Tätä kautta lapset, nuoret ja perheet saavat lähellä olevaa, kokonaisvaltaista, asiakaslähtöistä ja tarpeen mukaista tukea ja palveluja asuinkunnasta riippumatta. (PirSOTE 2022.)

Perhekeskus tarkoittaa palveluiden kokonaisuutta, joka sisältää lapsille, nuorille ja perheille tarkoitettua kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut sekä varhaisen hoidon, tuen ja kuntoutuksen palvelut. Perhekeskuksen kaikki palvelut ovat lakisääteisiä. Perhekeskus tarjoaa rakenteen lapsiperheiden sote-palveluiden ja kuntien yhteistoiminnan ja palveluiden sekä seurakuntien ja järjestöjen toiminnan yhteensovittamiseksi. (PirSOTE 2022; THLa 2023.)

PirSoten kehittämistyö pohjautuu kansalliseen lasten ja perheiden palveluiden muutosohjelmaan (2020–2022), joka on jatketta LAPE-hankkeelle (2016–2018). Kehittämistyötä tehdään kuntien kehittäjätiimien kanssa. (PirSOTE 2022.) Sastamala lähti mukaan hankkeeseen Sastamalan perhepalveluverkoston ohjausryhmän päätöksellä alku vuodesta 2022. Sastamala toimii yhteistyössä Nokian kaupungin ja Punkalaitumen kunnan kanssa mallin jalkauttamisessa sotealueelle. Sastamalassa toimii myös oma kehittäjätiimi. Opinnäytetyöntekijä on mukana Sastamalan kehittäjätiimissä.

Kehittämistyön avulla edistetään vaikuttavien toimintamallien ja työtapojen käyttöönottoa ja juurtumista kunnissa sekä tuetaan asiakaskokemusta vahvistavien työotteiden käyttöönottoa. Lisäksi otetaan käyttöön monialaisia, yhteisöllisyyttä ja

lapsi- ja asiakaslähtöisyyttä tukevia työ- ja toimintamalleja. Yksi tällainen menetelmä on systeeminen työote. Systeemisen työotteen osaamista pyritään vahvistamaan peruspalveluissa, mm. neuvolatoiminnassa, koulussa ja varhaiskasvatuksessa. Systeemisessä työtavassa tarkastellaan ihmistä ja ympäristöä kokonaisvaltaisena systeeminä, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Erityistä huomiota kiinnitetään ihmissuhteisiin ja systeemin osien välisiin ja sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin ja toimintatapoihin. (PirSOTE 2022.) Taulukossa 1 avataan Sastamalan systeemisen toimintamallin taustaa ja hankkeen etenemistä.

TAULUKKO 1. Systeemisen toimintamallin juurruttaminen.

Systemisen toimintamallin juurruttaminen peruspalveluihin.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Taustalla soteuudistus ja LAPE-hanke. ❖ PirSOTE uudistus 2020–2023 (kehittämishjelmassa 6 toiminnallista muutosprosessia). PirSote-uudistuksen tavoitteena oli, että Sote-palvelut ja niitä tukeva rakenne uudistetaan. Uudistuksen tarkoituksena on taata yhdenvertaiset ja sujuvat palvelut kaikkialla maakunnassa. Hankkeet siirtyivät 1.1.2023 Pirkanmaan hyvinvointialueelle.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Lapsi- ja perhepalveluiden toiminnallinen muutos on yksi osa-alue uudistusta.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Systeemisen toimintamallin (systeeminen verkostotyö) juurruttaminen eri toimialoille on yksi osa lapsi- ja perhepalveluiden kehittämistyötä.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Sastamalan perhepalveluverkoston ohjausryhmä päätti lähteä mukaan toimintaan alkuvuodesta 2022.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Sastamalan kehittäjäryhmä kokoontui ensimmäisen kerran kesäkuussa 2022.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Opinnäytetyöntekijä liittyi kehittäjäryhmään syyskuussa 2022. Opinnäytetyöntekijä on ollut mukana suunnittelemassa sekä kehittämässä Sastamalan systeemistä toimintamallia eri peruspalvelualueille. Kehittäjätiimissä ovat mukana avainhenkilöt opiskeluhollosta, neuvolasta, perheneuvolasta, lastensuojelusta ja varhaiskasvatuksesta.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Marraskuussa 2022 Sastamalan kehittäjätiimi piti työpajan varhaiskasvatuksen johtoryhmälle ja veoille.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Maaliskuussa 2023 opinnäytetyöntekijä ja veo lähtivät jalkauttamaan systeemistä toimintamallia varhaiskasvatuksen pohjoiselle alueelle, jossa toimii 4 päiväkotia ja 4 esikoulua. Työpajat pidettiin maaliskuussa 2023.

Hanke siirtyi Pirhalle (Pirkanmaan hyvinvointialue) tammikuussa 2023. THL koordinoi vuoden 2022 loppuun asti lastensuojelun systeemistä toimintamallia järjestämällä kouluttajakoulutusta, verkostotapaamisia sekä tuottamalla syventävää koulutusmateriaalia alueiden käyttöön. Tammikuusta 2023 THL ylläpitää systeemisen toimintamallin kouluttajapankkia ja järjestää Dialogia Sytystä -tilaisuuksia kouluttajille. (THLb 2023.)

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää monialaisen yhteistyön nykytilaa varhaiskasvattajien kokemana. Erityinen mielenkiinto kohdistuu varhaiskasvattajien näkemyksiin systemisen toimintamallin soveltuvuudesta varhaiskasvatukseen ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin vahvistaa monialaista yhteistyötä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Miten monialainen yhteistyö toimii tällä hetkellä varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan?
- 2) Miten varhaiskasvattajat arvioivat systemisen toimintamallin soveltuvuutta varhaiskasvatukseen?
- 3) Mitä mahdollisuuksia systeminen toimintamalli tarjoaa monialaisen yhteistyön vahvistamiseen?

Tavoitteena on tuoda systemisen toimintamallin näkökulmaa ja keskeisiä käsitteitä varhaiskasvattajien tietoisuuteen. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa, miten monialaista yhteistyötä voisi kehittää systemisen toimintamallin avulla varhaiskasvatuksessa sekä kartoittaa minkälaisia käyttöönottoideoita varhaiskasvattajat tuottavat.

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Hackneyn malli

Teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan aluksi Reclaiming Social Work (RSW) mallia, johon suomalainen systeeminen toimintamalli pohjautuu. Reclaiming Social Work (RSW) tai Hackneyn mallin ovat kehittäneet sosiaalityönjohtajat Isabelle Trowler ja Steve Goodman Lontoossa Hackneyn kaupunginosassa vuonna 2007. Toimintamalli luotiin kehittämään sosiaalityön käytänteitä perheiden kanssa tehtävään työhön. Tähän tavoitteeseen pyrittiin rakentamalla parempia suhteita perheisiin, ratkomalla ongelmia yhdessä ja mahdollistamalla muutokset. Suhteiden rakentaminen perheisiin ei ollut aiemmin onnistunut asiakastyön puutteellisen jatkuvuuden ja liiallisen byrokratiaan keskittymisen vuoksi. (Aaltio 2022, 24–25; Trowler & Goodman 2012, 15–16.)

Hackneyn mallin kehittäjät totesivat, että lastensuojelutyö tarvitsee systeemisen rakenteen ja toimintatavan. Kehittämistyötä jatkettiin luomalla asiakastyölle yhteinen arvopohja (esim. yhteistyö ja kunnioitus), näyttöön perustuvat taidot ja interventiot, yhteneväiset rakenteet ja järjestelmät (esim. menettelyt ja rutiinit), jotka edesauttavat tehokasta työskentelyä perheiden kanssa. Oleellisia tekijöitä toimintamallin kehittämisessä olivat myös johtamisen parantaminen, osaava, koulutettu henkilöstö, koulutusohjelmien kehittäminen sekä pienten monialaisten yksiköiden käyttöönotto. (Aaltio 2022, 24–25; Trowler & Goodman 2012, 15–17.)

Aiemmat tutkimukset olivat osoittaneet, että systeeminen perheterapia on tehokasta, näin ollen Hackneyn mallin kehittäjät halusivat tuoda perheterapeuttista lähestymistapaa myös lastensuojelun kentälle. Systeemisessä perheterapiassa ja Hackneyn mallissa yhteneväistä on suhdeperustaisuus eli perheiden ongelmat nähdään ihmissuhteisiin uppoutuneina eli ongelmat ovat ihmisten välisissä suhteissa ei ihmisissä itsessään. (Aaltio 2022, 24–25; Trowler & Goodman 2012, 15–17.)

Trowler ja Goodman (2012) määrittelivät Hackneyn mallille organisaatiomallin, jossa on seitsemän tekijää: strategia, rakenne, systeemit, yhteiset arvot, taidot,

työntekijät ja tyyli. He määrittivät nämä seitsemän tekijää tiivistetysti seuraavasti. Strategiassa (strategy) tärkeää on työntekijät, joilla on korkeatasoiset taidot, osaamista tunnistaa riskit ja tehdä oikea-aikaisia interventioita sekä kyky ajatella voimavarakeskeisesti toimiessaan asiakastyössä perheiden kanssa. Toimintamallin yhteiset arvot (shared values) pohjautuvat kunnioittavaan yhteistyöhön perheen ja koko systeemin kanssa, johon kuuluvat muiden toimialojen ammattilaiset. Yhteistyön tavoitteena on löytää ratkaisuja perheen tilanteeseen. Ratkaisuja ja muutosta etsitään perheen oman tietämisen ja ymmärryksen avulla, ei ammattilaisten valmiiden vastausten kautta. (Lahtinen ym. 2017, 13–15; Trowler & Goodman 2012, 14–18.)

Hackneyn mallissa systeemi (system) tarkoittaa lastensuojelun prosesseja, joiden tulee olla mahdollisimman joustavia ja yksinkertaisia. Kaikkien perheille tarjottujen tukipalveluiden tulee olla tehokkaita ja vaikuttavia. Ammattilaisten tulisi saada keskittyä työskentelyprosesseihin, jotka johtavat perheen tilanteen paranemiseen. Toissijaisten töiden määrä tulisi saada vähennettyä. Myös päätöksenteon tulisi pysyä mahdollisimman lähellä perhettä. Hackneyn mallissa tavoitteena on työn tekemisen tyylin (style) muutos. Muutoksessa merkityksellistä on tietoisuus omasta työtavasta ja käyttäytymisestä ja niiden merkityksestä työntekemiseen tai vuorovaikutukseen. Mallin tavoitteena on myös johdon sitoutuminen malliin ja systeemisen toimintatavan mukainen työskentely organisaation joka tasolla. Työntekijät (staff) ovat Hackneyn mallissa arvokkain resurssi toimintamallin toteuttamisessa. (Trowler & Goodman 2012, 20–23.)

Työntekijöiltä vaaditaan monimuotoista osaamista ja vankkaa tietopohjaa (skills). Työntekijöillä tulee olla riittävä tietämys lasten fyysisestä ja psyykkisestä kehityksestä, kykyä luoda luottamukselliset suhteet perheisiin ja hyvät vuorovaikutustaidot. Heidän tulee osata tehdä vaikuttavaa arviointityötä käyttäen erilaisia suhdeperustaisia menetelmiä. Lisäksi vaaditaan vahvaa ammatillisuutta, dokumentointitaitoja ja kykyä tehdä päätöksiä. Structure eli rakenne sisältää systeemisen tiimin rakenteen. (Trowler & Goodman 2012, 18–19, 24.)

Alkuperäisessä Hackneyn mallissa systeemiset yksiköt koostuvat konsultoivasta sosiaalityöntekijästä, lastenlääkäristä, perheterapeutista eli klinikosta, joka vah-

vistaa systeemistä näkökulmaa ja menetelmäosaamista tiimissä, koordinaattorista, joka antaa hallinnollista tukea ja hoitaa käytännön asioita tiimissä sekä perhetyöntekijästä. Yksiköt pitävät viikoittaisia kokouksia, joissa keskustellaan asiakastapauksista yhteisesti, reflektoidaan systeemisiä menetelmiä ja välineitä, esimerkiksi sukupuuta ja hypoteesityöskentelyä hyödyntäen, tehdään päätöksiä ja valvotaan systeemisen yksikön toimintaa. (Aaltio 2022, 25, 90; Trowler & Goodman 2021, 18.)

Näiden kaikkien edellä mainittujen seitsemän tekijän tulee toteutua, jotta toimintamallin avulla päästään hyviin tuloksiin ja pystytään parantamaan sosiaalityön asiakastyön laatua. Organisaatiomallin tavoitteena on, että systeeminen ajattelu läpäisee kaikki organisaation tasot ja kaikkien tasojen toiminta pohjautuu yhteisiin arvoihin. (Lahtinen ym. 2017, 13–15; Trowler & Goodman 2012, 14–15.)

Hackneyn mallin vaikuttavuutta on arvioitu kahdessa laajassa arviointitutkimuksessa Englannissa. Cross, Hubbard ja Munro ovat tehneet vuonna 2010 *Reclaiming Social Work London Borough of Hackney Children and Young People's Services* nimisen tutkimuksen toimintamallin vaikuttavuudesta. Forrester, Glynn, Killian, McCann, Shefer, Thurnham ja Westlake ovat tehneet vuonna 2013 vertailevan arviointitutkimuksen toimintamallin käytännöistä ja sitä muovaavista tekijöistä nimeltään *Reclaiming Social Work? An Evaluation of Systemic Units as an Approach to Delivering Children's Services*. Molemmissa tutkimuksissa on löydetty positiivisia vaikutuksia Hackneyn toimintamallin käytöllä verrattuna perinteiseen lastensuojelutyön malliin.

Cross ym. (2010) tutkimuksessa Hackneyn mallin todettiin vaikuttaneen positiivisesti muun muassa perheiden saamaan tukeen ja palveluiden määrään ja laatuun. Ennaltaehkäisevän työn laatu parani ja lastensuojelun laitoshoitoon joutuneiden lasten lukumäärä pieneni ja lastensuojelun kokonaiskustannukset vähenivät noin viisi prosenttia. Myös työntekijöiden sairauspoissaolot vähenivät. Myös monialaisen yhteistyön muutokset koettiin myönteisinä. Työntekijöillä oli enemmän aikaa reflektointiin, työn koettiin olevan joustavampaa ja he pystyivät reagoimaan paremmin perheen tarpeisiin. Perheet kokivat, että työntekijät kuuntelivat heitä enemmän ja yhteydenpito oli tiiviimpää ja asiat etenivät tehokkaammin. (Cross ym. 2010, 2, 127–132.)

Forrester ym. (2013) toteavat tutkimustuloksissaan, että systeemisen toimintamallin yksikössä työntekijät viettivät enemmän aikaa asiakkaidensa kanssa. Työntekijöiden työn todettiin olevan myös korkealaatuisempaa, empaattisempaa ja heillä oli paremmat kyvyt ottaa huolenaiheet puheeksi verrattuna tavanomaisesti toimiviin yksiköihin. Heillä oli kyky tarjota intensiivisempää apua perheille erityisesti kriisiaikoina tai perheille, joilla on monimuotoisia ongelmia. Vanhemmat arvioivat saamansa palvelun laadun korkeammaksi systeemisen toiminnan yksikössä. Myös päätöksentekoprosessi oli johdonmukaisempi ja korkealaatuisempi, johtuen yhdenmukaisista arvoista, rakenteista ja toimintatavoista. Myös työntekijät itse olivat tyytyväisempiä systeemisen toimintamallin asiakastyöhön ja arviointiprosessiin. Työntekijöiden näkökulmasta erityisen tärkeä innovaatio systeemissä toimintatavassa on reflektiot pienissä tiimeissä (ryhmäkeskustelut), hallinnollinen lisätuki ja kliinikoiden (perheterapeuttien) sijoittaminen yksiköihin. (Forrester ym. 2013, 174–179.)

Myös Bostock ja Newlands (2020) ovat tutkineet Reclaiming Social Workin vaikuttavuutta pitkittäistutkimuksessaan (Reclaiming Social Work London Borough of Hackney Children and Young People's Services) Englannissa viidellä eri paikkakunnalla vuosina 2015–2019. RSW:n todettiin edelleen olevan lähestymistavan, jolla pyritään huippuosaamiseen sosiaalityössä. Mallin toimivuuden ja hyötyjen kannalta todettiin edelleen oleellisiksi seikoiksi malliin sitoutumisen, sen avainkäsitteiden sisällyttämisen käytännön työhön ja johdon vahvan mukanaolon. Työntekijöiden mielestä hyvin tärkeää on mallin järjestelmällinen käytännön koulutus ja perheterapeutin työpanos. Perheet arvostivat toimintamallin suhdeperustaista työtettä, tavoitteellisuutta, tehokkuutta ja tuomitsemattomuutta. He korostivat myös systeemiseen toimintamalliin liittyvää toiveikkuutta. (Bostock & Newlands 2020, 8–11.)

Suomalaiseen systeemiseen malliin on pyritty tuomaan englantilaisen Hackneyn mallin elementtejä ja keskeisiä käsitteitä, mutta kaikilta osin käytäntöjä ei ole lähdetty siirtämään suomalaiseen systeemiseen malliin. Siihen on kuitenkin pyritty tuomaan mukaan yhteinen arvopohja ja tiimirakenne.

3.2 Suomalainen systeeminen toimintamalli

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan suomalaisen systeemisen toimintamallin sovellettavuutta varhaiskasvatukseen. Suomalainen systeeminen toimintamalli on tutkittuun tietoon perustuva toimintamalli. Elina Aaltio ja Nanne Isokuortti ovat tehneet vuonna 2019 *Systeemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi* nimisen valtakunnallisen arvioinnin toimintamallista. Tutkimuksen tehtävänä oli arvioida mallin pilotointia Suomessa. Tutkimustuloksissa selvisi, että mallin pilotointi on ollut haasteellista, mutta suurin osa työntekijätekijöistä (70 %) on ollut malliin tyytyväisiä ja he haluavat jatkaa mallin mukaista työskentelyä. (Aaltio & Isokuortti 2019a, 6–7.)

Elina Aaltio on tehnyt sosiaalityön väitöskirjan nimeltään *Effectiveness of the Finnish Systemic Practice Model for children's social care. A realist evaluation* (2022), jossa hän on tutkinut suomalaisen systeemisen lastensuojelun toimintamallin vaikuttavuutta realistisen arvioinnin viitekehyksessä. Tutkimustuloksissa selvisi, että systeeminen malli ei tuottanut tavanomaista työskentelyä parempia tuloksia, mutta systeemisissä tiimeissä asiakastapaamisten määrä oli perinteisellä toimintamallilla toimivaan tiimiin verrattuna selvästi suurempi. Työntekijöiden arvioinnin mukaan lastensuojelun tarve väheni. Työntekijöiden kokemukset mallista vaihtelivat, osa työntekijöistä koki mallin keskeneräiseksi ja mallin pilotoinnin kuormittavana, osa näki mallissa potentiaalia ja he olivat halukkaita jatkamaan mallin mukaista työskentelyä. (Aaltio 2022, 90–96.)

Kuten edellä on todettu, suomalainen systeeminen toimintamalli perustuu englantilaiseen Reclaiming Social Work -malliin (RSW), joka on kehitetty Hackneyn lastensuojeluyksikössä Lontoossa 2007. Tämän takia mallia kutsutaan myös Hackneyn malliksi. Suomalainen malli on työstetty THL:n organisoimassa työryhmätyöskentelyssä. Suomalaisen mallin periaatteiksi on nimetty kaiken toiminnan läpäisevä systeeminen ajattelu, perheterapeuttinen ymmärrys ja suhdeperusteisuus, lapsilähtöisyys, asiakkaiden aktiivinen osallisuus ja aito kohtaaminen, lisäksi tarvitaan mallin toteuttamista tukevat rakenteet ja yhdessä jaetut arvot sekä yhteen sovittava johtaminen. Mallin käyttöönotolla pyritään muutokseen asiakastyössä ja organisaatiossa. (Aaltio & Isokuortti 2019a, 24–25.)

Suomalaisen systeemisen mallin valtakunnallinen kehittäminen käynnistyi 2016 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vetämässä työpajaprosessissa osana Lasten ja perheiden muutosohjelmaa (LAPE) vuosina 2016–2018. THL julkaisi mallin kuvauksen ja käynnisti kouluttajakoulutuksen vuonna 2017. Mallin käyttöönoton vakiinnuttamista ja sisällöllistä kehittämistä on tehty vuosina 2020–2022 sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamissa alueellisissa lastensuojelun kehittämishankkeissa. Koulutus päätettiin avata myös lastensuojelun ulkopuolelle vuonna 2020. Tässä perusteluna oli se huomio, ettei riitä, että vain lastensuojelu toimii systeemisesti, vaan lisäksi tarvitaan jaettava orientaatiota laajemminkin lapsiperhepalveluihin. (Lahtinen ym. 2017, 4.)

Koulutuksen avaaminen laajemmin sote-palvelujen ammattilaisille on tarkoittanut vuonna 2021 sitä, että kouluttajakoulutuksen painopiste ei ole ollut enää tiimimallissa ja viikkokokouksessa vaan systeemisessä ajattelussa ja käytännöissä, vaikkakin rakenne-elementit sisältyvätkin edelleen koulutukseen. Suomalainen systeeminen toimintamalli on nimensä mukaisesti toimintamalli, ei vain kokoelma menetelmiä, välineitä ja taustaorientaatioita. Toimintamallissa on tietynlainen rakenne ja yhteiset toimintaperiaatteet, joiden tarkoituksena on ohjata työntekijöiden kaikkea toimintaa ja koskettaa jokaista asiakasta. (Yliruka & Tasala 2021, 10.)

Mallin alkuperäisenä ideana on ollut sosiaalityön organisaation ja johtamisen muokkaaminen, niin, että asiakastyöhön osallistuvat työntekijät pystyvät tekemään systeemistä asiakastyötä. Asiakastyössä hyödynnetään systeemisen perheterapian tapaa ymmärtää perheenjäsenten välisiä suhteita ja samalla tutkitaan suhteiden välisiä systeemejä. Systeemisessä asiakastyössä tutkitaan ja analysoidaan perheen elämäntilanteen kokonaisuutta ja etsitään syy- ja seuraussuhteita, jotka vaikuttavat tilanteeseen. Suhdeperustaisuuden ja perheterapeuttisen ymmärryksen eli asiakastyön on muututtava byrokratiatyöstä vuorovaikutustyöksi. Työskentelyn kohteiksi valitaan yksilöiden ja systeemien väliset suhteet, koska ongelmien ei katsota paikantuvan yksilöihin vaan suhteisiin. (Aaltio & Isokuorti 2019b, 9, 12.; Lahtinen ym. 2017, 16–19.) Samaa näkemystä toi myös Aaltio (2022) tutkimuksessaan esille.

Lahtisen ym. (2017) mukaan mallin tavoitteena on vahvistaa lastensuojelutyötä tuomalla lastensuojelun kaikille tasoille uudenlaista toimintakulttuuria ja systeemistä osaamista. Keskeisiä tekijöitä ovat, että yksiköt työskentelevät tiiviisti yhdessä pieninä tiiminä, jaettu systeeminen lähestymistapa sekä asiakkaita koskevan keskustelun ja reflektion suuri määrä ja korkea laatu. Mallissa tutkitaan perheen sisäisiä ja ulkoisia vuorovaikutussysteemejä ja yhdessä etsitään niihin ratkaisuja. Systeeminen ajattelu läpäisee tiimi- ja organisaatorakenteen avulla koko toiminnan ja näkyy kaikilla tasoilla. Toiminnan pohjalla ovat systeemisyyttä tukevat yhteiset arvot ja rakenteet. (Lahtinen ym. 2017, 16–17.)

Aaltio ja Isokuortti (2019b) määrittelevät systeemiselle toimintamallille kolme ydinelementtiä, jotka ovat sidoksissa toisiinsa: systeeminen asiakastyö, systeeminen tiimi ja systeeminen viikkokokous. Toimintamallin asiakastyö on systeemiin ajatteluun ja työtapaan nojaavaa tavoitteellista ja kohtaavaa sosiaalityötä. Asiakastyön lähtökohtana on luottamuksellisuus, osallisuus, myönteisen suhteen luominen lapseen ja hänen huoltajiinsa ja heidän elämäntilanteensa kokonaisuuden tutkiminen yhdessä. Työskentelyn kohteena ovat korostetusti vuorovaikutussuhteet. Asiakastyö kohdistuu muutokseen suhteisissa ja suhteiden laatuun. Vuorovaikutussuhteiden toimivuuden ymmärtämisen ja muutoksen aikaansaamiseksi asiakastyö on moninäkökulmaista tiimityöskentelyä. (Aaltio & Isokuortti 2019b, 12–15.)

Systeeminen tiimi muodostuu lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä (2–3), konsulttivasta sosiaalityöntekijästä, koordinaattorista ja perheterapeutista, lisäksi siinä voi olla mukana sosiaaliohjaaja ja perhetyöntekijöitä. Systeeminen tiimi pitää viikkokokouksia, joissa asiakastapauksia käsitellään yhdessä. Kaikki tiimin jäsenet osallistuvat omien ja toisten asiakastapausten käsittelyyn. Viikkokokouksella on tietty rakenne: asiakastapausten yhteinen reflektointi, päätösten tekeminen ja seuraavien toimenpiteiden suunnittelu. (Aaltio & Isokuortti 2019b, 14–16.)

Systeemisyydessä perhe nähdään kokonaisuutena, jossa kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Perheenjäsenet ovat suhteissa toisiinsa. Lapsi on suhteissa lähiverkostonsa kanssa ja kaikki tapahtumat tapahtuvat suhteissa, myös ongelmat ovat suhteissa, perheen vuorovaikutuksessa ja toimintatavoissa, siksi ongelmat tulevat myös ratkoja suhteissa. Oleellista on kokonaisvaltaisuus eli ei korjata vain oireita

vaan pureudutaan juurisyihin. Systeemisyydessä myös työntekijät nähdään olevan suhteessa perheeseen ja työntekijät ovat suhteessa toisiinsa eli kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Tämän vuoksi tärkeää on työntekijöiden itsereflektio, omien asenteiden ja arvojen pohtiminen, miten ne vaikuttavat systeemiin. (Lahtinen ym. 2017, 16–19; Petrelius, Fagerström, Aarnisalo & Pyhäjoki, 2021.)

Fagerström (2016), Aaltio ja Isokuorti (2019b) korostavat tutkimuksissaan, että systeemisen työskentelyn kohteena on aina lapsi ja hänen vuorovaikutussuhteensa. Suhdeperustaisen työskentelyn tavoitteena on aina lapsen turvallisuuden varmistaminen sekä lapsen hyvinvointia edistävät positiiviset muutokset. Suhteen ja vuorovaikutuksen kautta työntekijät pystyvät luomaan mahdollisimman monipuolisen ja eheän kuvan perheen tilanteesta ja tämän kokonaisvaltaisen näkemyksen avulla ponnistellaan yhdessä pienin askelin kohti asetettuja tavoitteita ja positiivista muutosta. (Fagerström 2016, 21; Aaltio & Isokuorti 2019b, 12.)

Systeemisen toimintamallin keskeinen käsite on siis lapsilähtöisyys ja lapsen etu, joka on aina etusijalla. Työntekijän tärkeä tehtävä on lapsen osallisuuden varmistaminen ja lapsen äänen esillä pitäminen. Systeemisessä toimintamallissa oleellista on myös asiakkaan kunnioittava kohtaaminen ja pyrkimys aitoon läsnä olevaan dialogiin ja kuunteluun. Tätä kautta sitoudutaan asiakaslähtöisyyteen asiakastyössä. Kun asiakkaat kokevat tullessa kuulluiksi luottamus työntekijöitä kohtaan kasvaa. Toimintamalli tarvitsee toteutuakseen myös sitä tukevat rakenteet. Asiakkaat saavat monitoimijaista tukea ja näkökulmaa tilanteensa avuksi. Työ on organisoitava niin, että sitä on mahdollista tehdä hyvin. Tähän tarvitaan myös johdon tuki. Toimintamallin menestys perustuu yhdessä sovittuihin, tiedostettuihin ja toteutuihin arvoihin. (Aaltio 2022, 16–19.)

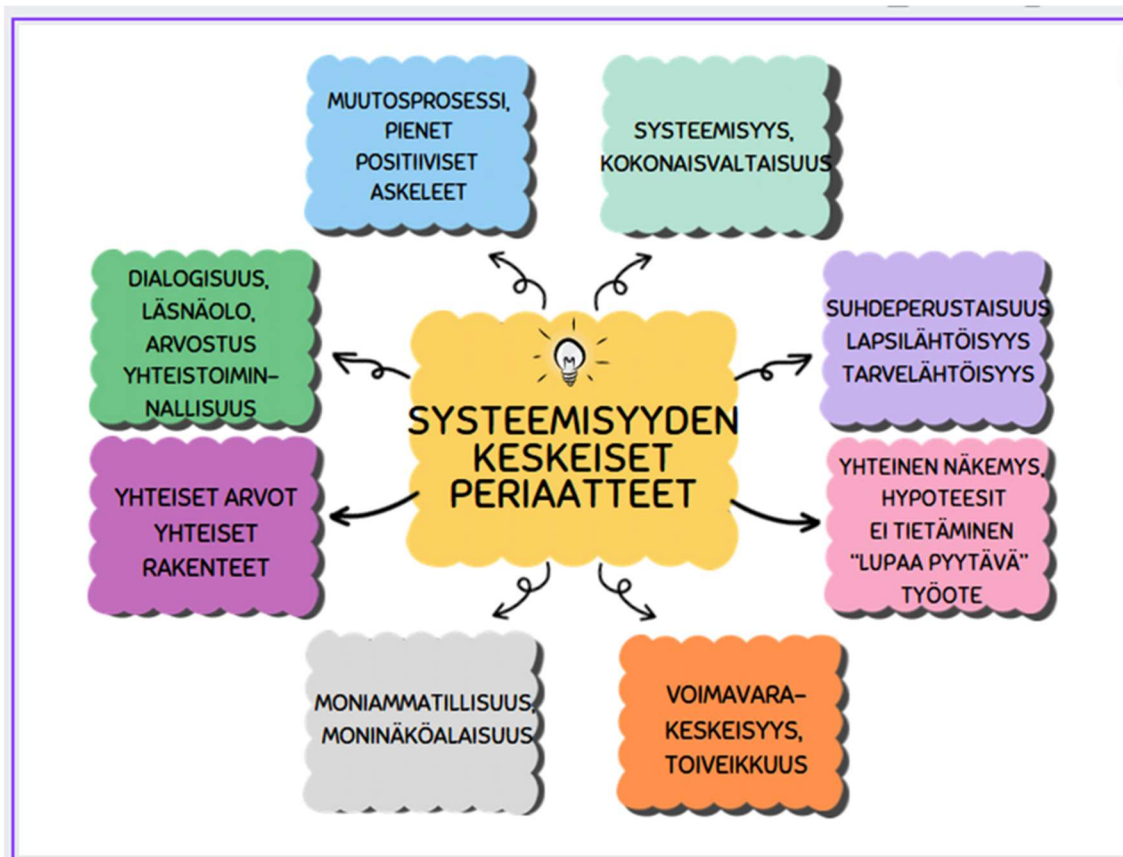
Systeemisessä toimintamallissa työskentely perheiden kanssa on tavoitteellista ja kohtaavaa asiakastyötä, joka painottaa ihmissuhteita, dialogisuutta, tarinallisuutta, yhteistoiminnallisuutta ja voimavarakeskeisyyttä. Toimintatavan lähtökohdana on luottamuksellisen suhteen luominen lapseen ja hänen perheeseensä. Luottamuksen saavuttaminen vaatii aikaa ja edellyttää kunnioittavaa kohtamista. Oleellista toimintamallissa on myös ”lupaa pyytävä työote”. Työskentelyssä edetään hyväksymällä perhe sellaisenaan sekä huomioimalla perhe oman

historiansa ja tilanteensa asiantuntijoina. (Aaltio & Isokuortti 2019b, 13–15, 23–24; Fagerström 2016, 21.)

Keskeisiä työvälineitä systeemisessä toimintamallissa ovat muun muassa sukupuoli, aikajana, ydinasian määrittäminen ja hypoteesityöskentely. Nämä työkalut auttavat ymmärtämään perheen tilanteen taustalla olevia tekijöitä. Hypoteesien eli näkemysten muodostaminen ja käsittely ovat osa moninäkökulmaista työskentelyä, jonka avulla pyritään saamaan jokaisen näkemys tilanteesta esille. Hypoteesityöskentelyn avulla pyritään saamaan uudenlainen ja kokonaisvaltainen näkemys perheen tilanteesta ja tavoitteena on erilaisten näkemysten avulla käynnistää myönteinen muutosprosessi perheessä. Samalla myös työntekijät saavat uudenlaisia näkemyksiä tilanteeseen ja voivat työstää omia mahdollisia ennakkokäsityksiään. (Aaltio & Isokuortti 2019b, 13–15, 23–24; Fagerström 2016, 21.)

Kuten edellä on jo kuvattu, myös suomalaisessa systeemisessä toimintamallissa yhdistetään systeemisen perheterapian orientaatioita, menetelmiä ja välineitä lasten ja perheiden sosiaalityöhön. Systeemisessä työtavassa hyödynnetään sitä tukevia työmenetelmiä kuten perheterapeuttisia ja ratkaisukeskeisiä toimintatapoja. Perheterapeutilla on keskeinen rooli systeemisessä tiimissä. Perheterapeutti osallistuu viikkokokouksiin yhtenä tiimin jäsenenä. Perheterapeutin tehtävänä on varmistaa ja vahvistaa systeemisen lähestymistavan ylläpitoa tiimin työskentelyssä. Hän toimii myös sosiaalityöntekijöiden reflektiokumppanina ja tukee ja ohjeistaa työntekijöitä sekä auttaa työntekijöitä tutkimaan myös omaa suhdettaan perheeseen. Lisäksi hän voi toimia sosiaalityöntekijöiden työparina tai reflektiokumppanina myös viikkokokousten ulkopuolella. (Aaltio & Isokuortti 2019b, 15; Lahtinen ym. 2017, 18) Aaltio (2022, 91) toteaa, että juuri perheterapeutin mukana olon tiimissä on havaittu olevan yhteydessä laadukkaaseen systeemiseen case-keskusteluun, jonka puolestaan on osoitettu olevan yhteydessä parempaan asiakastyön laatuun.

Kuvassa 1. yhteenveto suomalaisen systeemisen toimintamallin keskeisistä periaatteista.

KUVA 1. Mukailleen systeemisen toimintamallin keskeiset periaatteet.

3.3 Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tarkoituksena on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli edistää myös lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjäytymistä sekä vahvistaa lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien työssäkäynnin ja tukee huoltajia kasvatustyössä ja näin vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. (OPH 2022, 12, 14.)

Varhaiskasvatuksen toteuttamista määrittävät Suomessa erilaiset lait ja asetukset, muun muassa Suomen perustuslaki, varhaiskasvatuslaki (540/2018), jossa säädetään valtakunnalliset tavoitteet varhaiskasvatukselle ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022). Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava

huomioon myös kansainväliset sopimukset, joihin Suomi on sitoutunut, mm. Euroopan ihmisoikeussopimus (1990) ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989). Näiden lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä tarvittaessa. (OPH 2022, 14–15, 17.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen varhaiskasvatustalain perusteella antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta toteutetaan ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tavoitteellista ja suunnitelmallista hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutta, jossa painopiste on pedagogiikalla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, johon kuuluu kaikkien lasten yhtäläiset oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvoisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys eli jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omien vahvuuksiensa ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä toisten lasten kanssa. (OPH 2022, 7–8, 19, 29.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat muun muassa lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen oikeus hyvinvointiin. Varhaiskasvatuksessa oleellista on osallisuus ja sen edistäminen kaikessa toiminnassa. Jokaisen henkilön aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä tulee arvostaa. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden aktiivista kehittämistä. Lasten osallisuutta vahvistaa sensitiivinen kohtaaminen, kokemus nähdä ja kuulla tulemisesta sekä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin osalliseksi pääseminen. (OPH 2022, 20, 32–33.)

Varhaiskasvatustalain (Varhaiskasvatustalain 540/2018, 7§) säädetään varhaiskasvatuksen monialaisesta yhteistyöstä ja kehittämisestä. Opetushallituksen (2022) mukaan yhteistyöllä on keskeinen rooli varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön avulla varmistetaan varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista, tuotetaan laadukasta pedagogista toimintaa sekä kehitetään varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien ja monialaisten yhteistyötahojen

kanssa. Yhteistyötahoilla tarkoitetaan esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavia tahoja ja muita lähiympäristön toimijoita kuten järjestöt, katsomusyhteisöt esimerkiksi seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden ammattilaisten kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, kun herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai silloin, kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. (OPH 2022, 35–37; Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7§.) Äikäs, Syrjämäki ja Pesonen (2022, 174) toteavat, että yhteistyön merkitys on erityisen suurta silloin, kun lapsen tarvitsema tuki on vaativaa ja monialaista.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, joissa eri hallinnonaloilta tulevat asiantuntijat tekevät yhteistyötä. Tällöin toimijat edustavat eri organisaatioita ja työskentelyssä ylitetään hallintorajoja, esimerkiksi verkostotapaamiset ovat tällaisia. (varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7§; OPH 2022; Äikäs ym. 2022.) Moniammatillisuudessa on kyse asiantuntemuksesta, eri ammattilaisten tekemästä yhteistyöstä ja osaamisen jakamisesta. Oleellista moniammatilliselle työskentelylle on eri alojen ammattilaisten keskenään käymä vuoropuhelu ja yhteisen tavoitteen saavuttamisen eteen työskentely. Käsite monitoimijaisuus taas osaltaan ottaa yhteistyöhön mukaan myös lapset ja perheet. Lapset ja vanhemmat eivät ole ammattilaisia, mutta ovat oleellinen osa suunniteltaessa ja toteutettaessa toimintaa. (Äikäs ym. 2022, 178–181.) Tässä opinnäytetyössä käytetään jatkossa käsitettä monialaisuus, tarkoittaen sillä, että yhteistyöhön katsotaan kuuluvaksi lapset, perheet, ja eri ammattilaiset tiimien sisällä ja yli organisaatorajojen.

Sastamalan varhaiskasvatuksen arvojen taustalla ovat Sastamalan kaupungin strategian arvot, joissa korostetaan muun muassa osaava uudistumista, yhteistyön voimaa sekä asukkaiden hyvinvointia. Sastamalassa varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Sastamalassa päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara. Varhaiserityiskasvatuksen ohjausryhmä koordinoi koko kunnan varhaiserityiskasvatuspalveluita, varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä omissa yksiköissään, yksiköiden välillä ja laajemminkin erilaisissa työryhmissä ja tiimeissä. (Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 7–8, 11.)

Sastamalan varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa aktiivisella ja arvostavalla otteella. Huoltajien mielipiteitä kunnioitetaan ja yhteistyön tavoitteena on aina lapsen etu. Yhteistyötä toteutetaan myös monialaisesti. Sastamalan kaupungissa toimii perhepalveluverkosto. Perhepalveluverkoston toiminta käynnistyi vuonna 2014. Toimintaa johtaa ja koordinoi perhepalveluverkoston ohjausryhmä. Perhepalveluverkosto on Sastamalan kaupungin alueella toimivien erillisten ja itsenäisten organisaatioiden muodostama verkosto ja yhteinen rakenne. (Rantanen 2017; Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 24–25.)

Perhepalveluverkoston toiminnan tavoitteena on asukkaiden elämänhallinnan vahvistaminen, riittävän tuen antaminen perheille riittävän varhaisessa vaiheessa. Moniammatillinen verkosto tekee yhteistyötä ja etsii ratkaisuja yhdessä. Myös moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on lapsen etu. Eri alojen ammattilaiset tuovat perheen tilanteeseen oman näkemyksensä ja yhdessä luodaan lapsen kasvua ja kehitystä tukevia tavoitteita ja ratkaisuja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii yhteyshenkilönä monialaisessa yhteistyössä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Rantanen 2017; Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 23–25, 45–47.) Kuva 2. selkeyttää Sastamalan perhepalveluverkoston rakennetta ja sen laajaa toimijajoukkoa.

KUVA 2. Sastamalan perhepalveluverkosto. (Peda.net)

Perhepalveluverkoston ohjausryhmän aloitteesta ja päätöksellä Sastamala on mukana PirSOTEn systeemisen toimintamallin näkökulman ja periaatteiden levittämisen hankkeessa. Perhepalveluverkoston toimijoista systeemisen toimintamallin kehittäjätiimissä ovat mukana varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus, opiskeluhuolto, neuvola, perhetyö ja lastensuojelu. Varhaiskasvatus tekee monialaista yhteistyötä tarvittaessa lähes jokaisen perhepalveluverkoston toimijan kanssa. (Sastamalan perhepalveluverkosto 2022.)

3.4 Systeeminen toimintamalli monialaisen yhteistyön kehittäjänä

Sote-uudistuksen yhtenä tavoitteena on monialaisuuden ja sitä kautta asiakaslähtöisyyden vahvistaminen asiakastyössä. Asiakaslähtöisyyden lisäämiseen pyritään asiakkaan aidon kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen kautta. Nämä seikat yhdessä edistävät asiakkaan hyvää palvelukokemusta. Työntekijöille on tärkeää havaita ihminen palvelujen ketjussa ja hänen haasteellinen asemansa moninaisten toimijoiden verkostossa. Systeeminen työote korostaa yhteistyösuhteita, osallisuutta ja kaikkien osapuolien määriteltyjä rooleja. Selkeästi

määritellyt työskentelytavat auttavat ammattilaisia toimimaan joustavasti eri palvelumuotojen välillä. Onnistuakseen yhteistyössä ammattilaiset tarvitsevat yhteisesti sovittuja toimintamalleja, menettelytapoja ja työvälineitä. Monialainen yhteistoiminta perustuu asiakkaan ja toimijoiden väliseen kumppanuuteen. (Sosi-aali- ja terveystministeriö 2022.)

Petreliuksen, Carpén, Savolan, Erkkilä-Wahteran, Asellin ja Häyhän (2021) mukaan monialaisen yhteistoiminnan tarve ja kehittäminen yli sektorirajojen on viime aikoina nostettu esille erilaisilla kansallisen tason foorumeilla. Tällainen on esimerkiksi Heinosen, Ikosen, Kaivosojan ja Reinan (2018) ”Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi - selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä.” -raportti. Tätä yhteistoiminnan kehittämistyötä voidaan toteuttaa lasta ja perhettä arvostavalla, monialaisuutta korostavalla ja lapsen tilannetta kokonaisvaltaisesti lähestyvällä systeemillä toimintamallilla. Lasta lähellä olevien ammattilaisten tavoitteena on systeemisen toimintamallin avulla löytää yhteneväisiä tapoja toteuttaa lapsen hyvinvointia tukevia, ennaltaehkäiseviä ja ongelmia korjaavia palveluja. Keskeistä monialaisen yhteistoiminnan vahvistamisessa on luoda yhteisiä, kaikkien osapuolten näkökulmat huomioonottavia vuorovaikutuksellisia käytäntöjä ja samalla rakentaa yhteistoiminnalle yhteinen, jaettu viitekehys. (Petrelius, Carpén, Savola, Erkkilä-Wahtera, Asell & Häyhä 2021, 213–215.)

Ylirukan ja Tasalan (2021, 7) tilannekatsauksen mukaan systeeminen toimintamalli on vakiintumassa niin lastensuojelussa kuin laajemmin lapsi-perhepalveluissa ja sosiaalihuollossa ja korosti tarvetta kouluttaa sivistystoimen ammattilaisia systeemiseen toimintamalliin, koska mallin vahvistaminen eri aloilla sujuvoittaa moniammatillista työskentelyä lapsen hyvinvoinnin eteen.

Civil ym. (2019) ovat tutkimuksessaan tutkineet systeemisen toimintamallin hyötyjä verkostotyölle. Hyödyt ovat moninaiset, niistä hyötyvät niin lapset ja perheet, että työntekijät, tiimit ja yhteistyötahot sekä makrotasolla myös organisaatio. Onnistuessaan monialainen työskentely suojelee lasta ja tukee perheen osallisuutta. Lapsen näkökulma asioihin on etusijalla. Toimijoiden mahdollisuus käydä reflektiivää keskustelua perheen tilanteesta ja eri näkökulmien jakaminen lisää yhteis-

työtahojen yhteistyötä. Avoimuus ja luottamus lisääntyvät osallisuuden kokemusten avulla. Asioista uskalletaan puhua niiden oikeilla nimillä. Sitoutuminen työskentelyyn, yhteisten tavoitteiden asettaminen ja yhteisen suunnitelman tekeminen takaa jokaisen perheenjäsenen kuuntelemisen ja mukanaolon. Tavoitteet asetetaan riittävän pieniksi ja perheen voimavarat tuodaan näkyviksi. Tämä lisää jokaisen osallisuutta ja pystyvyyttä. (Civil ym. 2019, 16.)

Monitoimijainen systeeminen työskentely mahdollistaa työntekijöille työrauhan tukien työn suunnitelmallisuutta ja johdonmukaisuutta, luo yhteisen rakenteen ja kaikkien tiedossa olevat yhteiset periaatteet ja selkeät roolit, jotka osaltaan varmistavat toimijoiden tasavertaisuuden, osallisuuden, yhteisen tekemisen, vastuunoton jakamisen ja kuulluksi tulemisen. Toimintatapa auttaa jokaista hyödyntämään omaa osaamistaan. Malli mahdollistaa suhdeperustaisen työskentelyn ja ehkäisee eri toimijoiden taholta tapahtuvan päällekkäisen työn tekemisen. Malli vähentää myös kirjaamisvastuuta ja mahdollistaa keskittymisen vuorovaikutustilanteeseen ja perheen tilanteen pohdintaan. (Civil ym. 2019, 17.)

Räsänen (2020) toteaa omassa tutkimuksessaan, että systeemisen toimintamallin käyttöönotolla voidaan tiivistää monialaisen yhteistyön toteuttamista ja jakaa vastuuta työtiimissä ja samalla vähentää yksin tekemisen kulttuuria. Tämä on helpottanut työntekijöiden yksintekemisen taakka ja tuonut työntekijälle tunnetta jaetusta vastuusta ja päätösten tekemisestä. Toimintamalli on lisännyt myös työtiimin yhteenkuuluvuutta ja yhteistoiminnallisuutta. Näiden tekijöiden on osaltaan koettu vähentävän työn kuormittavuutta ja lisäävän työntekijöiden työssä jaksamista ja viihtyvyyttä. (Räsänen2020, 39–40.)

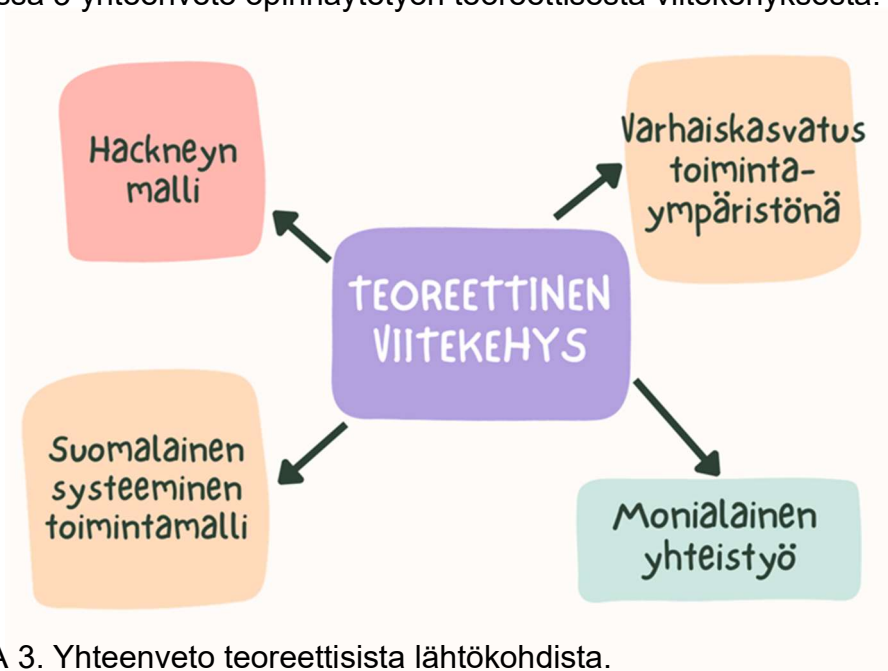
Myös Cross ym. (2010) on tutkimustuloksissaan todennut, että systeemisellä toimintamallilla on saavutettu positiivisia muutoksia moniammatillisessa työskentelyssä. Tutkimustulosten mukaan ammattilaisten välinen viestintä on kehittynyt. Yhteydenpito on ollut tiiviimpää ja tuloksellisempaa ja kontakteja toisiinsa ammattilaisiin on ollut enemmän. Eri ammattiryhmien välinen luottamuksellisuus on kasvanut ja tietojen ja ammatillisuuden jakaminen on vahvistunut. (Cross ym. 2010, 132.) Bostock´n ja Newlands´n (2020) tutkimuksen mukaan lasten ja perheiden tilannetta pystytään arvioimaan kokonaisvaltaisemmin ja huomioimaan esimer-

kiksi perheen riskitekijät paremmin, kun asioita pohditaan systeemisen toimintamallin mukaisesti moniammatillisesti useasta näkökulmasta. Hypoteesikeskusteluiden avulla pystytään paremmin pohtimaan interventioita ja ratkaisuja perheen tilanteeseen. (Bostock & Newlands 2020, 49.)

Civilin (2019) mukaan organisaatio hyötyy onnistuneesta systeemisestä verkostotyöstä muun muassa näin: organisaation kohdentama panostus tuottaa positiivisia vaikutuksia perheen tilanteeseen, perhe motivoituu työskentelyyn muutosten aikaansaamiseksi, palveluiden oikea kohdentaminen juurisyihin vähentää eitaroituksenmukaisten palveluiden käyttöä, keskustelemalla ja refleктоimalla löydetään sopia tapoja tukea lasta ja perhettä, pitkällä aikavälillä toimintatavan oletetaan vähentävän kustannuksia ja hyvin jäsentynyt, koordinoitu yhteistyö lisää työn sujuvuutta ja vähentää työntekijöiden kuormitusta. (Civil ym. 2019, 17–18.)

Alhasen, Lavilan, Kankaan, Lamppulan ja Petreliuksen (2019) mukaan systeemisen toimintamallin avulla pystytään parhaimmillaan vahvistamaan jopa suomalaisten julkisten palveluiden demokraattisuutta ja ihmisten kohtelua osaavina ja aktiivisina kansalaisina myös vaikeissa elämäntilanteissa. Jotta tähän päästään on luotava yhteiset toimintatavat ja raamit siihen, miten työskennellään muiden palveluiden työntekijöiden ja johtajien kanssa. (Alhanen, Lavila, Kangas, Lamppula & Petrelius 2019, 9.)

Kuvassa 3 yhteenveto opinnäytetyön teoreettisesta viitekehystä.

KUVA 3. Yhteenveto teoreettisista lähtökohdista.

4 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Kvalitatiivinen toimintatutkimus

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kanasen (2015) mukaan laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään valittuja ilmiöitä. Se soveltuu mm. tutkimuksiin, joissa halutaan saada syvälinen näkemys tutkimusongelmasta tai siitä halutaan saada mahdollisimman hyvä kuvaus. Laadullinen tutkimus on joustava, se antaa tutkijalle erilaisia mahdollisuuksia. (Kananen 2015, 70–71.)

Juutin ja Puusan (2020) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuksessa tarkasteltavaa ilmiötä tutkimuksen kohteina olevien henkilöiden näkökulmasta. Tutkija on kiinnostunut heidän kokemuksistaan, ajatuksistaan ja merkityksistä, joita he tutkittavalle asialle antavat. Tutkija tulkitsee hankimaansa aineistoa ja pyrkii tuottamaan uusia näkökulmia aiheeseen tai nostaa esiin jonkun aiemmin vähän tutkitun kohderyhmän näkökulmia. (Juuti & Puusa 2020, 9–10.) Tähän opinnäytetyön valittiin laadullinen tutkimusmenetelmä, jotta saataisiin varhaiskasvattajilta mahdollisimman monipuolisia, syvällisiä ja yksityiskohtaisia vastauksia ja näkökulmia aiheesta.

Laadullisen tutkimuksen ohella tässä opinnäytetyössä on myös toimintatutkimuksen piirteitä. Kuulan (2006) mukaan toimintatutkimuksessa tutkitaan ilmiöitä ja samalla yritetään muuttaa tai kehittää vallitsevia käytänteitä tai etsitään ratkaisuja ongelmiin. Oleellista on, että tutkittavat osallistuvat aktiivisesti tutkimukseen ja kehittämistyöhön mukaan. Toimintatutkimuksen tavoitteena ei ole ainoastaan kuvata tai selittää, vaan myös muuttaa sosiaalista todellisuutta. Mahdollisen muutoksen avulla voidaan tuottaa omanlaistaan tietoa tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä. Toimintatutkimuksessa on olennaista pyrkiä tutkimisen avulla mahdollisimman reaaliaikaisesti erilaisten asiointilojen muutokseen tai kehittämiseen, mutta samanaikaisesti se on myös tutkimus. (Kuula 2006.)

Heikkisen (2007) mukaan toimintatutkimuksella on ominaista toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuus ja toiminnan tavoitteena on saavuttaa käytännöllistä

hyötyä tutkimuksesta. Toiminta on ennen kaikkea sosiaalista toimintaa, jonka tarkoituksena on tutkia ja kehittää ihmisten yhteistoimintaa. Toimintatutkimus on ikään kuin sosiaalinen prosessi, siinä teoria ja käytäntö linkittyvät toisiinsa. Tavoitteena on löytää reflektiivinen tarkastelutapa, jonka avulla pyritään uudelleen toiminnan ymmärtämiseen ja toiminnan kehittämiseen. (Heikkinen 2007, 196–201.) Toimintatutkimus sopii tähän opinnäytetyöhön hyvin, koska aineiston tuottaminen tapahtuu tiiviissä yhteistyössä kohdeyhteisön kanssa työpajatoiminoissa. Työpajoissa systeemisen toimintamallin teoriatietoa tuodaan varhaiskasvattajien tietoisuuteen sekä toiminnallisen case harjoittelun avulla päästään kokeilemaan toimintamallia käytännössä ja tämän tiedon pohjalta yhdessä lähdetään pohtimaan sen soveltuvuutta varhaiskasvatukseen.

4.2 Aineistonhankinta Focus group -ryhmäkeskustelulla

Tämän opinnäytetyön aineisto hankittiin Sastamalan kaupungin kahdeksan varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvattajilta kolmessa erillisessä työpajassa toteutetuissa focus group -ryhmäkeskusteluissa. Työpajojen suunnittelussa hyödynnettiin palvelumuotoilua. Ahosen (2017) mukaan palvelumuotoilu on työmenetelmä, jonka tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa palveluja yhteiskehittämisen avulla. Palvelumuotoilu pohjautuu asiakasymmärryksen vahvistamiseen. (Ahonen 2017, 6–7.)

Palvelumuotoilu on tuonut konkreettisia menetelmiä ja työkaluja tarttua palveluiden kehittämiseen. Se on tapa yhdistää olemassa olleita asioita uudella tavalla. Keskeistä palvelumuotoilussa on yhteissuunnittelu ja -kehittely, johon osallistuu palvelun käyttäjä ja tuottaja. Ryhmätyöskentelyn avulla uuden keksiminen ja luominen on mielekästä. Työpajoissa tuotetaan luovaa ongelmaratkaisua aivoriihen tai ideointityöpaja menetelmän avulla. Ideoinnin tavoite on löytää parhaat ideat toteutettavaksi. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 158–162; Tuulaniemi 2015, 103.) Tämän opinnäytetyön työpajojen tavoitteena oli yhteiskehittämisen avulla soveltaa systeemistä toimintatapaa varhaiskasvatukseen ja luoda käyttöönottoideoita, miten sitä voisi toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Tämän takia palvelumuotoilun menetelmät soveltuivat hyvin tämän opinnäytetyön yhteiskehittämismenetelmäksi.

Aineistonhankinta menetelmänä oli Focus group eli ryhmäkeskustelut työpajatoimintojen yhteydessä. Pietilän (2017) mukaan Focus groupin eli ryhmäkeskustelun erityispiirteenä nähdään osallistujien välinen vuorovaikutus ja moniäänisyys. Tämä antaa mahdollisuuden tutkia millaisia ajatuksia ryhmässä esitetään ja miten ryhmä yhdessä tuottaa erilaisia kuvauksia ja näkemyksiä. (Pietilä, 2017.)

Ryhmäkeskustelun arvo perustuu, siihen, että se saattaa saada osallistujat keskustelemaan, pohtimaan, jopa kiistelemään ilmiöstä tavalla, jotka saattaisivat jäädä yksilöhaastatteluiden ulkopuolella. Ryhmäkeskustelu saattaa tuottaa tutkitavasta ilmiöstä hyvin monipuolista tietoa ja rikkaan aineiston. Ryhmäkeskustelussa tutkija voi kohdentaa huomion kaikkiin tai kohdentaa kysymyksen yhdelle henkilölle. (Puusa 2020, 115–116; Stevanovic & Weiste, 2018, 115–116.) Stevanovic & Weisten (2018) mukaan fokusryhmäkeskustelujen tuottama monipuolinen aineisto soveltuu moniin tarkoituksiin, mutta erityisen hyvin kehittämistyöhön. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli saada aikaan ryhmäkeskustelu aiheeseen liittyvistä teemoista sekä yksilöllisiä tulkintoja ja ryhmän kollektiivisia käsityksiä niistä.

Systemisen toimintamallin työpajoja toteutettiin kolme kertaa maaliskuussa 2023. Työpajat olivat kaikki samansisältöisiä. Työpajoihin osallistui kaikkiaan 39 varhaiskasvattajaa. Ensimmäiseen työpajaan osallistui kaksitoista varhaiskasvattajaa, toiseen neljatoista ja kolmanteen kolmetoista, joukossa oli varhaiskasvatuksen opettajia, lastenhoitajia ja ryhmäavustajia. Tämä ryhmäkokoon arvioitiin sopivaksi mahdollisimman avoimen, kattavan ja monipuolisen keskustelun aikaan saamiseksi.

Opinnäytetyön ryhmäkeskusteluiden kysymykset olivat ennalta määritellyt. Ryhmäkeskusteluiden kysymykset löytyvät liitteestä 3. Ryhmäkeskustelun aikana oli mahdollista tuottaa myös vapaata keskustelua. Jokaisessa työpajassa käytiin kaksi erillistä ryhmäkeskustelua, jotka äänitettiin. Ensimmäisessä ryhmäkeskustelussa keskustelun pohjalla oli haastattelukysymykset, jotka koskivat yhteistyön nykytilannetta. Toisessa ryhmäkeskustelussa haastattelukysymykset, jotka koskivat systeemisyiden käsitteitä, sovellettavuutta, käyttöönottoideoita ja monialaisen yhteistoiminnan vahvistamista systeemisyiden avulla. Yhteistyön nykytilannetta koskevat ryhmäkeskustelut kestivät: ensimmäinen 12 minuuttia, toinen 9

minuuttia ja kolmas 10 minuuttia ja toiset ryhmäkeskustelut: ensimmäinen 33 minuuttia, toinen 28 minuuttia ja kolmas 29 minuuttia. Jokaisen työpajan toimintaan oli kaikkiaan varattu kaksi ja puoli tuntia aikaa.

Työpajojen ensimmäisessä vaiheessa osallistujille kerrottiin työpajan rakenteesta, sisällöstä ja miten tämä opinnäytetyö linkittyy työpajan sisältöön. Tämän jälkeen keskusteltiin mitä monialainen yhteistyö tarkoittaa ja miten monialainen yhteistyö toimii tällä hetkellä varhaiskasvattajien kokemuksen pohjalta.

Työpajan toisessa vaiheessa pidettiin infotilaisuus systeemisen toimintamallin keskeisistä periaatteista ja käsitteistä. Työpajassa katsottiin myös lyhyt videotallenne systeemisen työtteen keskeisistä elementeistä. Videotallenteen jälkeen kerrottiin systeemisen verkostopalaverin rakenteesta ja prosessista.

Työpajojen kolmannessa vaiheessa harjoiteltiin systeemisen verkostotyön prosessia case-työskentelyn avulla. Kuvasta 4 löytyy systeemisen verkostotyön prosessi, jonka avulla harjoittelimme verkostopalaveria työpajoissa kuvitteellisen casen avulla. Kuva auttaa jäsentämään prosessia ja tuo esille elementtejä, jotka kuuluvat systeemiseen toimintamalliin.

KUVA 4. Mukailten Pirkanmaan systeeminen verkostotyön prosessia. (PirSOTE)

Case harjoittelussa oli kuvitteellinen case Anni. Annin asioissa järjestettiin systeemisen toimintamallin mukainen verkostopalaveri. Perheen tilanteeseen tutustuttiin ensin aikajana ja sukupuoli -menetelmien avulla. Aikajana ja sukupuoli -menetelmät avaavat perheen historiaa ja helpottavat vanhempien taakkaa, koska kaikilla osallistujilla on etukäteen tiedossa perheen historia, eikä perheen tarvitse aina uudelleen ja uudelleen kertoa perheen taustoista. Casessa jaettiin vapaaehtoisille osallistujille roolit, joiden mukaan he osallistuivat verkostopalaveriin. Roolien lisäksi kaikki osallistujat saivat osallistua keskusteluun. Keskustelujen vetäjät toimivat casen puheenjohtajana ja kirjurina. Casen avulla harjoiteltiin muun muassa hypoteesityöskentelyä ja etsittiin yhdessä ratkaisuja perheen haasteisiin. Luonnollisesti verkostopalaverin arvopohjana toimi systeemisen toimintamallin arvot ja periaatteet muun muassa arvostava perheen kohtaaminen, kaikkien osapuolten kunnioittaminen ja näkemysten kuunteleminen. Casen avulla systeemisen toimintamallin käsitteet tuotiin konkreettisesti esiin.

Case harjoitteluun heittäytyminen tuntui aluksi osallistujista haastavalta, mutta loppujen lopuksi kaikissa työpajoissa saatiin aikaiseksi innostunut ilmapiiri. Roolien tekijät heittäytyivät mahtavasti rooleihinsa ja saatiin aikaiseksi mielenkiintoisia keskusteluja, jopa väittelyitä. Perheen tilanteeseen löydettiin positiivisia ja rakentavia ratkaisukeinoja. Mielenkiintoista vetäjien kannalta oli, että kaikista case harjoitteluista tuli omanlaisiansa.

Työpajan neljännessä vaiheessa case-harjoittelun jälkeen käytiin ryhmäkeskustelu systeemisen toimintamallin käsitteistä, mahdollisuuksista, haasteista ja soveltuvuudesta varhaiskasvatukseen. Työpajojen tavoitteena oli palvelumuotoilun yhteiskehittämisen keinoin pohtia ja kehittää konkreettisia käyttöönottoideoita systeemisen toimintamallin soveltamiseen varhaiskasvatukseen. Työpajan loppuksi kysyttiin osallistujilta palautetta Post it -lapuilla työpajan sisällöstä, systeemisestä toimintamallista ja jatkotyöstämistoiveista. Post it lappujen aineisto on mukana ainoastaan opinnäytetyön pohdintaosuudessa.

4.3 Aineiston analyysi teemoittelemalla

Tämä opinnäytetyö pohjautuu aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteisiin. Tuomen ja Sarajärven (2012) mukaan lähes kaikki laadulliset tutkimukset voidaan analysoida sisällönanalyysillä, sillä lähes kaikki analyysimenetelmät pohjautuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Krippendorff'n (2018) ja Puusan (2020) mukaan aineiston analyysi kytkeytyy laadullisessa tutkimuksessa kiinteänä osana aineiston hankintaan. Aineiston hankinnan jälkeen tutkija pyrkii lukemaan aineistoa toistuvasti ja ryhmittelee aineistoa erilaisiin teemoihin, luokkiin ja kategorioihin. Tämän jälkeen tutkija tekee aineistosta johtopäätöksiä, jotka raportissa esitetään lopputulemina, joilla on tieteellinen pohja. (Krippendorff' 2018, 1, 24–31; Puusa 2020, 143–146.)

Kananen (2015) mukaan laadullinen aineisto on moninaista ja sen käsittely vaatii erilaisten aineistojen purkua eli litterointia ja yhteismitallistamista eli samaan formaattiin saattamista. Tekstimuoto mahdollistaa eri aineistojen yhdistämisen ja samanaikaisen analyysin. (Kananen 2015, 159.)

Opinnäytetyön aineiston analyysitavaksi valittiin teemoittelu. Ryhmäkeskusteluiden kysymyksien pohjalta ilmeni jo tiettyjä teemoja, kuten miten monialainen yhteistyö toimii tällä hetkellä, mitkä ovat systeemisen toimintamallin oleelliset käsitteet varhaiskasvatuksessa ja millaisia konkreettisia käyttöönottoideoita nousee esiin.

Sarajärven ja Tuomen (2009, 93) mukaan teemoittelussa aineistosta paikannetaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat. Teemoittelu on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä ja se on yksi sisällönanalyysin muoto. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia sekä usein esiintyviä tyypillisiä piirteitä. Thorne (2020) kehottaa artikkelissaan olemaan hyvin kriittinen teemoja valittaessa ja löydettyjä teemoja tulee tarkastella syvällisesti ja kriittisesti, jotta teemat näyttävät, että niillä on jokin tarkoitus ja uusi ymmärrys aiheesta.

Aineiston analyysi aloitettiin siirtämällä ryhmäkeskusteluiden äänitteet Word tiedostoksi litteroinnin avulla. Litteroitua tekstiä tuli noin 120 sivua, fontti Arial, riviväli

1. Litteroitu teksti Wordin oman litterointiohjelman avulla oli osittain huonolaatuista. Jonkin verran jouduttiin kuuntelemaan äänitteitä litteroinnin lisäksi, jotta saatiin selkeät vastaukset. Aineiston analyysissä ei käsitelty työpajojen aineistoja erillisinä aineistoina, vaan teemoittelu vaiheessa koottiin kaikista ryhmäkeskusteluista aineisto yhteen.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan teemojen muodostamisessa voidaan käyttää apuna muun muassa kvantifiointia tai värikoodausta. Esimerkiksi taulukointien avulla voidaan havainnoida, mitkä asiat aineistosta nousevat keskeisiksi ja usein toistuviksi. Näille asioille voidaan miettiä yhdistäviä nimittäjiä eli teemoja. Seuraavaksi aineistoa järjestellään teemojen mukaan. Jokaisen teeman alle kootaan aineistosta ne kohdat, joissa puhutaan kyseessä olevasta aiheesta. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin värikoodausta apuna ensimmäisessä analyysivaiheessa, jolloin aineistokatkelmät teemoiteltiin edelleen paikannettuihin aiheisiin eli teemoihin. Teemoista muodostettiin taulukko, johon tekstistä alettiin liittää ”leikkaa ja liimaa” menetelmällä vastauksia. Aineistoa käytiin useaan kertaan läpi, jotta kaikki vastaukset löysivät paikoilleen, omien teemojensa alle. Tässä kohtaa myös opinnäytetyön tarkoitusta ja tutkimuskysymyksiä täytyi selvittää uudelleen, jotta löydettiin tutkimuskysymysten kannalta oleellisia vastauksia. Taulukossa 2 kuvataan esimerkin avulla teemoittelun etenemistä alkuperäisistä aineistokatkelmista kokoaviin teemoihin.

TAULUKKO 2. Esimerkki teemoittelun etenemisestä.

Aineistokatkelmät (esimerkki)	Paikannetut aiheet eli teemat	Kokoavat teemat
Jotenkin koen kyllä sen veon avainhenkilöksi siinä verkostossa. Yhteistyö neuvolan kanssa on yksisuuntaista. Neuvola ei anna meille mitään, mutta meiltä vaaditaan yhteistyötä tai tiedon jakamista.	Veo avainhenkilö Yhteistyö neuvolan kanssa yksisuuntaista.	Toimiva yhteistyö Yhteistyön haasteet

<p>Kun yhdessä jaetaan näkemykset, jokainen on ikään kuin ”kartalla”. Jaettu ymmärrys, ettei tarvi tuoda valmista ratkaisua vaan nimenomaan se dialogisuus, että oikeesti keskustellaan.</p> <p>Soveltuu oikein hyvin, jos perheessä on paljon ongelmia tai vanhemmat ovat hyvin rasittuneita.</p>	<p>Yhteinen näkemys tilanteesta</p> <p>Keskustellaan asioista, vuoropuhelu, dialogisuus</p> <p>Perheen tai lapsen moninaiset haasteet</p>	<p>Keskeiset käsitteet</p> <p>Käyttöönottoideat</p>
<p>Tän systeemin vahvuus on se, että on jaettu tieto tilanteesta, sit se tieto on niin monilla, ettei se oo niin haavoittuva.</p> <p>Ei tarvi olettaa asioita, mitä toinen tekee tai miten tekee, kaikki tietäis toimintaperiaatteet ja jättas sitä tietämystä.</p> <p>Miten tää niinku toimii, jos muut ei oookkaan sitoutuneita tähän.</p> <p>Johdon pitää pitää huolta, ettei tää haihdu johonkin, vaan sitä niinku pidetään oikeesti yllä.</p>	<p>Selkeät rakenteet miten toimitaan.</p> <p>Kaikilla tiedossa yhteiset toimintatavat.</p> <p>Sitoutuminen toimintamalliin.</p> <p>Johdon tuen tärkeys.</p>	<p>Monialaista yhteistyötä vahvistavat tekijät</p> <p>Monialaisen yhteistyön vahvistumisen edellytykset ja haasteet</p>

Aineistosta poimittiin samansisältöiset asiat ja ne luokiteltiin taulukossa asioita yhdistävien teemojen alle. Ensin aineistosta poimittiin usein toistuvat maininnat, seuraavassa vaiheessa asiasisällöt ryhmiteltiin tai tiivistettiin saman sisältöisyyden perusteella paikannettuihin aiheisiin eli teemoihin. Paikannettuja teemoja vielä tiivistettiin ja nimettiin niitä yhdistävällä käsitteellä ja näin päädyttiin kohdennettuihin teemoihin, jotka ovat (nykytilanteen) toimiva yhteistyö ja yhteistyön haasteet, keskeiset käsitteet varhaiskasvatuksessa, käyttöönottoideat, monialaista yhteistyötä vahvistavat tekijät sekä monialaisen yhteistyön edellytykset ja haasteet.

5 TULOKSET

5.1 Monialaisen yhteistyön nykytilanne

Työpajojen keskusteluiden perusteella monialaisen yhteistyön koettiin toimivan tällä hetkellä joihinkin yhteistyötahoihin hyvin ja toisiin huonosti. Jonkin verran yhteistyön toimivuuteen vaikutti varhaiskasvatusyksikön sijainti ja toimiala. Esiopetusyksiköissä yhteistyö koulun kanssa koettiin toimivaksi, kun taas päiväko-deissa yhteistyötä koulun kanssa oli vähän. Mitä pienempi fyysinen etäisyys yksiköiden välillä on, sitä paremmin yhteistyön koettiin toimivan. Jonkin verran myös ammattinimike vaikutti yhteistyön määrään ja toimivuuteen. Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat yhteistyön toimivammaksi tai yhteistyötä on enemmän. Yleensä varhaiskasvatuksen opettajat ovat vastuussa monialaisen yhteistyön toimivuudesta ja he osallistuvat monialaisiin palavereihin tai lapsen varhaiskasvatussuunnitelman (vasu) palavereihin.

Varhaiskasvattajat kokivat yhteistyön varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) kanssa toimivan hyvin. Veoja pidetään tärkeinä linkkeinä ja avainhenkilöinä varhaiskasvatuksen monialaisessa verkostossa. Varhaiskasvatuksessa veot toimivatkin koollekutsujina ja puheenjohtajina esimerkiksi lapsen vasuissa. Jonkin verran tämän koettiin kuitenkin riippuvan myös jokaisen veon omista toimintatavoista, persoonasta ja aktiivisuudesta. Yhteistyö veon kanssa helpottaa muun muassa tiedonkulkua ja yhteistyön sujuvuutta muiden tahojen kanssa. Veot työskentelevät varhaiskasvatusyksiköissä yhdessä henkilöstön kanssa. Muun muassa havainnoiden lapsia sekä aikuisten toimintatapoja ryhmässä, toimivat lasten kanssa kahdestaan tai erilaisissa pienryhmissä, osallistuvat vasupalavereihin, konsultoivat kasvattajia ja osallistuvat pedagogiseen suunnitteluun. Veot koetaan helpommin osaksi työyhteisöä.

”Meillä ainakin tosi kiva, kun veo käy kerran viikossa, niin se on semmosta tiiviimpää yhteistyötä.”

”Jotenkin koen kyllä sen veon avainhenkilöksi siinä verkostossa. Linkki perheneuvolaan, toimintaterapeuttiin ja muitten välillä.”

Osa vastaajista koki, että monialaisen yhteistyön määrä on lapsikohtaista. Varhaiskasvattajien mielestä monialaisen yhteistyön merkitys ja määrä korostuvat tuen lasten kohdalla. Luonnollisesti juuri he tarvitsevat paljon monialaista yhteistoimintaa, jotta heidän tuen tarpeet huomioidaan ja toteutetaan tarvittavalla tavalla.

Yhteistyö erilaisten terapeuttien mm. puhe- ja toimintaterapeutit kanssa toimii hyvin. Useimmiten terapiat toteutuvat varhaiskasvatuksen tiloissa, joten terapeutit tulevat tutuiksi ja heidän koetaan olevan osa työryhmää. Yhteistyö koetaan helpommaksi ja toimivammaksi, kun on fyysisesti nähty ja puhuttu kasvokkain.

”Toimintaterapeutit, jotka käy ryhmässä, niin se yhteistyö on sillä tavalla joustavampaa ja jouheempaa, että ku siinä nähdään oikein kasvatusten.”

Yhteistyö seurakunnan kanssa koettiin riittäväksi ja toimivaksi. Samoin oltiin tyytyväisiä yhteistyöhön poliisin tai palokunnan kanssa, yhteistyö on vähäistä, mutta riittävää. He tekevät pyydettyä vierailuja varhaiskasvatukseen sekä kertovat työstään lapsille ja lapset pääsevät tutustumaan poliisi- ja paloautoihin.

Perheneuvolan, sosiaaliohjaajien ja perhetyöntekijöiden kanssa ollaan enemmän yhteistyössä ja yhteistyön koettiin olevan avoimempaa ja molemminpuolista. Perheohjaajat tulevat mielellään esimerkiksi vanhempainiltoihin esittäytymään ja kertomaan heidän matalan kynnyksen toiminnastaan ja palveluistaan perheille. Osa vastaajista toivoi kuitenkin heidänkin kanssaan aktiivisempaa yhteistyötä. Vastaajat kokivat heidän toimintansa olevan melko ruuhkautunutta, heidänkin palveluihinsa pääseminen kestää.

Suurin osa varhaiskasvattajista koki, että yhteistyö neuvolan kanssa on puutteellista. Yhteistyötä on liian vähän ja yhteistyön koettiin olevan liian yksisuuntaista. Varhaiskasvatuksesta lähtee lapsen kehityksestä yhteistyölomakkeet neuvolaan 1,5-vuotiaana, 4-vuotiaana sekä tarvittaessa Kehu-arvioinnin yhteenvetolomake 5-vuotiaana. Varhaiskasvattajat kokivat, että tietoa lapsen kehityksestä neuvolasta varhaiskasvatukseen tulee liian niukasti tai yhteistyötä on liian vähän. Osa varhaiskasvattajista toivoi neuvolalta lisää neuvontaa tai ohjausta esimerkiksi jatkotutkimuksiin, arviointeihin tai terapiaihin.

”No, neuvolan kans yhteistyö on jotenkin väsähtänyt, että me tehdään kaikkia 4 v. lomakkeita sinne, mut me ei olla saatu tai tulee palautetta, että mitä he tekee tällä Kehulla.”

”Yhteistyö neuvolan kanssa on yksisuuntaista. Neuvola ei anna meille mitään, mutta meiltä vaaditaan yhteistyötä tai tiedon jakamista.”

”Suomessa on niin hyvä palvelu, kuin neuvola, mutta sitten sieltä ei saa kuitenkaan neuvoja ja tukea.”

Yhteistyö sosiaalityön ja lastensuojelun kanssa koettiin myös puutteelliseksi ja yksisuuntaiseksi. Heiltä toivottiin enemmän aktiivisuutta, osallisuutta sekä avoimempaa keskustelua. Tiedonkulun todettiin olevan haasteellista.

”Olis helpompaa, ku tullaan tutuiksi toisten toimijoiden kanssa, ei olakaan niin omissa lokeroissa, yhteydenottaminen on helpompaa, rohkeemmin ottaa yhteyttä, kun tunnetaan.”

”Hyvä huomio, kaikki lastensuojelun ihmiset ja mitä niitä niin on, niin he on kyllä ihan kasvottomia, niin kynnyks ottaa yhteyttä on isompi.”

Varhaiskasvattajat tunnistivat salassapitosäädökset yhdeksi haasteeksi tiedonkulun ja yhteistyön sujumuuteen. Salassapitosäädökset vaikuttavat lapsen tietojen saamiseen ja avoimeen keskusteluun. Varhaiskasvattajat kokivat, että sosiaalityössä tai lastensuojelussa mennään herkästi ”säädösten taakse”.

5.2 Systemisen toimintamallin soveltuvuus varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvattajat nostivat systemisen toimintamallin **keskeisistä käsitteistä** sovellettavimmiksi varhaiskasvatukseen lapsilähtöisyyden, dialogisuuden, osallisuuden sekä yhteisen näkemyksen tai jaetun ymmärtämisen perheen tilanteesta. Näistä käsitteistä heräsi eniten keskustelua ja nämä käsitteet he kokivat merkityksellisimmiksi lasten ja perheiden kanssa työskenneltäessä.

Samalla varhaiskasvattajat ikään kuin linkittivät kaksi ilmiötä toisiinsa. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) pohjaltakin on hyvin perusteltua, miksi nämä käsitteet nousivat esiin. Varhaiskasvatuslain ja vasun mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa turvata lasta kunnioittava toimintatapa, kehittää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, ohjata

lapsia toisten kunnioittamiseen, varmistaa lapsen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuus itseään koskevissa asioissa. (Varhaiskasvatuslaki (540/2018; OPH 2022).

5.2.1 Lapsilähtöisyys

Ensimmäinen systeemisen toimintamallin sovellettavuuteen liittyvä käsite on lapsilähtöisyys. Varhaiskasvattajat totesivat, että lapsen edun huomioiminen ja lapsilähtöisyys kaikessa toiminnassa ovat oleellisesti tärkeintä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Tämän määrittelevät myös jo varhaiskasvatuslaki (2018/540) 4 §:ssä lapsen edun ensisijaisuus sekä YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991). Lapsilähtöisyydellä varhaiskasvattajat tarkoittivat, että varhaiskasvatuksen toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan lapsia kuullen ja lasten mielipiteet huomioiden. Kaikenlainen toiminta tapahtuu vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, jutellaan ja keskustellaan sekä kysellään lapsen tuntemuksia ja mielipiteitä. Varhaiskasvattajat totesivat myös, että lapsilähtöisyys ei tarkoita kuitenkaan, että toiminta perustuu täysin lasten toiveisiin ja haluihin vaan myös kasvattajien osaaminen sekä oppimistavoitteiden mukainen toiminta ovat oleellisia.

”Me toimitaan niin, että se on lapsen etu ensisijalla, jos selkeesti lapsen etu vaarantuu, me heitetään se pallo, vastuu koollekutsumisesta lastensuojelulle, ku meillä ei oo kaikkia samoja valtuuksia.”

Varhaiskasvattajat näkivät lapsilähtöisyyden tarkoittavan myös sitoutuneisuutta toimia lapsen edun mukaisesti ja aidosta halusta tehdä töitä lasten kanssa. Vanhemmille välittyi tunne, että minun lapseni on tärkeä ja ainutlaatuinen. Jokainen lapsi huomioidaan yksilönä ja hänen persoonallisuutensa otetaan huomioon. Samoin huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet. Vanhempien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä ja lapsen tekemisistä, onnistumisista ja myös haasteista kerrotaan vanhemmille päivittäin.

Myös Munro (2011) on määritellyt tutkimuksessaan, että järjestelmän ja systeemisen toiminnan tulee olla lapsikeskeistä. Kaikkien yhteistoimintaan osallistuvien tulee tehdä lapsikeskeistä työtä ja tunnustaa lapset yksilöinä, joilla on oikeuksia,

muun muassa oikeus osallistua heitä koskeviin päätöksiin ikänsä ja kypsyytensä mukaan. (Munro 2011, 165)

5.2.2 Dialogisuus

Toinen systeemisen toimintamallin sovellettavuuteen liittyvä käsite on dialogisuus. Varhaiskasvattajat kokivat, että dialogisuus yhteistyössä on hyvin oleellista. Yhteistyön tulee olla kaksisuuntaista vuoropuhelua. Aidosti kuunnellaan jokaista ja annetaan jokaiselle mahdollisuus sanoa mielipiteensä. Pyritään läsnä olevaan kohtaamiseen ja toisen arvostamiseen ja kunnioittamiseen. Yhdessä pohditaan lapsen ja perheen tilannetta. Sensitiivisyys vuorovaikutuksessa koettiin myös tärkeänä. Pyritään luomaan luottamuksellinen ja välittävä ilmapiiri keskustelun avulla, jotta vanhemmat kokevat turvalliseksi ottaa asiat puheeksi. Yhdessä pohdittien yritetään löytää yhteinen tavoite toiminnalle. Arvostetaan jokaisen mielipidettä, ei ole olemassa vain yhtä oikeaa näkemystä, voidaan olla myös erimieltä asioista. Rohkeasti kysytään lisäkysymyksiä tai jos jokin asia jäi epäselväksi tai mietityttämään.

”Jokainen miettisi miltä pohjalta lähtee luomaan yhteistyötä vanhempien kanssa, että jokainen panostais siihen, että heti kauden alussa olisi avoin ja hyväksyvä asenne.”

”Miten sais lapsen vanhempien luottamuksen ja sen avoimen niin kun suhteen siihen perheeseen, että ne tulee avoimesti kertomaan vaikeissakin asioissa.”

”Ei oleteta asioita, kun pitäisi rohkeasti ja avoimesti kysyä.”

Varhaiskasvattajien mukaan dialogisuus tulee huomioida myös työyhteisön vuorovaikutuksessa tai monialaista yhteistyötä tehdessä. Jokaisella myös näissä tilanteissa on oltava mahdollisuus mielipiteensä ilmaisemiseen ja osattava kuunnella myös toisia. Kunnioitetaan jokaisen ammatillisuutta. Näissäkään tilanteissa ei ole vain yhtä oikeaa tapaa ”olla oikeassa”.

5.2.3 Osallisuus

Kolmas systeemisen toimintamallin sovellettavuuteen liittyvä käsite on osallisuus. Osallisuuden käsite nousi myös vahvasti esille kaikissa ryhmäkeskusteluissa.

Varhaiskasvattajat nostivat osallisuuden yhdeksi oleellisemmaksi systeemisyyden käsitteeksi varhaiskasvatuksessa. Toki osallisuutta korostaa myös Varhaiskasvatussuunnitelma perusteet (2022). Sen mukaan varhaiskasvatuksen kaikessa toiminnassa tulee edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Tämä edellyttää varhaiskasvattajilta osallisuutta edistävien toimintatapojen ja rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten osallisuutta vahvistaa sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus nähdäksi ja kuullaksi tulemisesta, joihin viitattiin jo edellisessä luvussa varhaiskasvattajien korostaessa dialogisuuden tärkeyttä. (OPH 2022, 20, 32–34)

Keskusteluissa nousi esiin jokaisen mahdollisuus osallistua, olla vaikuttamassa. Kaikki saavat mahdollisuuden osallistua toiminnan, tilanteen, ratkaisujen suunnitteluun, toteuttamiseen ja yhteisen tavoitteen luomiseen ja saavuttamiseen. Samalla tämä lisää asiakkaiden psykologista turvallisuuden tunnetta. Tärkeäksi koettiin, että jokaisen mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan.

”Sillä systeemillä perheet myös sitoutuu paremmin, niinku myös kehittään sitä omaa perhettään ku se ajatus lähtee vähän ninku heiltä itseltään ja ovat toimijoita.”

Vanhemmat tai huoltajat otetaan huomioon oman tilanteensa, historiansa, tarpeidensa ja tavoitteidensa asiantuntijoina, heillä on paras näkemys kokonaistilanteesta. Perhe saa osallistua yhteistyöhön aktiivisina toimijoina, ei vain sivusta seuraajina tai kuunnellen asiantuntijoita. Samalla osallisuuden kokemus sitouttaa ja motivoi perhettä paremmin.

”Meillä ei tarvi olla valmiita vastauksia perheelle, vaan, että annetaan se mahdollisuus keskustelulle ja että perhe tietäis, että heillä on aktiivinen rooli ja he ovat myös itse etsimässä vastauksia, eikä se asiantuntija sanele kuinka tässä pitää toimia.”

Varhaiskasvattajat kokivat perheiden osallisuuden tunteen voimistuvan myös sillä, että he saavat kertoa keiden he haluavat osallistuvan verkostopalaverihin, he voivat määritellä ketkä ihmiset ovat tärkeitä heidän elämässään, ketkä vaikuttavat perheen tilanteeseen tai keiltä he kokevat saavansa tukea. Verkostopalaverissa voi olla läsnä esimerkiksi muitakin sukulaisia kuin vanhemmat tai ystävä tai terapeutti. Verkostopalaverin ydinasia, keskustelun aihe on myös etukäteen

sovittu vanhempien kanssa, isompi lapsi voi osallistua myös määrittelemään ydinasiaa. Näin perhe kokee tulevansa paremmin kuulluksi, eikä tilanteen käsittely tunnu vain ylhäältäpäin määritellyksi.

5.2.4 Yhteinen näkemys

Viimeinen eli neljäs systeemisen toimintamallin sovellettavuuteen liittyvä käsite on yhteinen näkemys. Yhteinen näkemys tai jaettu ymmärrys tilanteesta käsitteenä oli varsin uusi ryhmäkeskusteluun osallistujille. Ryhmäkeskustelujen alustustilaisuudessa aihetta käsiteltiin ja avattiin osallistujille. Yllättäen tämä käsite koettiin tärkeänä ja keskeisenä käsitteenä systeemisydessä. Tavallaan tähän käsitteeseen sisältyvät myös edelliset käsitteet. Varhaiskasvattajat nostivat näin esille systeemisen toimintatavan yhden hyvin keskeisen käsitteen. Sillä muun muassa Civil ym. (2019) määrittelevät tutkimuksessaan systeemisyden yhdeksi keskeisimmäksi periaatteeksi pyrkimyksen luoda perheen kanssa jaettu ymmärrys tilanteesta. Tavoitteena on näin varmistaa, että eri toimijoiden erilaiset näkökulmat otetaan huomioon ratkaisuehdotuksia ja työskentelyn suuntaa mietittäessä. Samalla pyritään välttämään työskentely yksipuolisen tiedon varassa mahdollisesti jopa väärään suuntaan. (Civil ym. 2019, 10–11.)

”Semmonen yhteiseen ymmärrykseen pyrkiminen on jotenkin olennaista, voihan olla niin, että meidän ajatukset siitä tilanteesta on erilaisia, ne on niitä käsityksiä ja tulkintoja siitä tilanteesta, voidaan olla erimieltä, mutta mietitään miten päästää siihen yhteiseen ymmärrykseen tilanteesta. Että ollaan samalla puolella.”

”Jaettu ymmärrys, että ei tarvi tuoda jotain valmista ratkasuehdotusta, vaan nimenomaan se dialogisuus, että oikeesti puhtaasti keskustellaan ja muistetaan kuunnella toistan, että päästään asian ytimeen yhdessä, yhteisymmärryksessä.”

Jaettu ymmärrys tarkoittaa, että ymmärrys on eri toimijoiden yhdessä muodostama käsitys erilaisista näkemyksistä ja mielipiteistä. Pyritään saavuttamaan yhteinen ymmärrys tilanteesta. Varhaiskasvattajien mukaan tärkeää on, että istutaan yhdessä alas ja annetaan jokaisen vuorollaan kertoa oma näkemyksensä tilanteesta. Pyritään avoimeen ja luottamukselliseen keskusteluun, jossa jokaisen ei tarvitse olla samaa mieltä. Ei tuomita toisen sanomisia, vaan kuunnellaan jokaisen näkemys tilanteesta. Näin näkemyksiä ei arvoteta, vaan kaikkien näkemys

asiasta on yhtä tärkeä. Sallitaan erilaisuus ja erilaiset näkemykset. Oleellista on, että asioita katsotaan monesta näkökulmasta ja näiden pohjalta valitaan tavoite, jota kohti lähdetään kulkemaan. Yhdessä keskustellen jokainen saa samat tiedot tilanteesta (jaettu tieto).

”Kun yhdessä jaetaan näkemykset, jokainen on ikään kuin ”kartalla”.

”Jokaisen mielipiteiden huomioiminen avaa tilannetta erilaisesti, laajasti.”

”Mä koen, että, kun yhdessä pohditaan tilannetta, käydään läpi näkemyksiä, se avaa silmiä erilailla. Tilanteet on yleensä haasteellisia ja ristiriitaisia, jos vaikka äiti yksin sanoisi isälle asiasta, ei menis läpi, mutta, kun enemmän ihmisiä ja näkemyksiä, tajuaa tilanteen paremmin ja että itsekin vaikuttaa tilanteeseen ja pitää ottaa vastuuta. Saa daan positiivista muutosta.”

Tämä ajatus voidaan nostaa myös seuraavalle tasolle. Sillä Civil'n ym. (2019) mukaan laajasti jaettujen verkostotyön periaatteiden avulla voidaan luoda myös jaettu näkemys siitä, mitä on hyvä verkostoyhteistyö. Tällainen työskentely ylläpitää selkeää tavoitetta, jonka saavuttamiseksi koko verkosto työskentelee. (Civil ym. 2019, 18.)

Yhteisessä näkemyksessä tärkeäksi koettiin myös se, että saa kokeilla, tehdä virheitä, ei tarvitse olla oikeassa. Jos huomataan, että keino ei auttanut, pohditaan yhdessä uusi keino. Samoin esiin nousi systeemisen toimintamallin ratkaisukeskeisyys, ei syytellä toisia, etsitää syyllistä vaan pyritään kohti ratkaisuja, jotka auttavat meitä pääsemään tavoitteeseen. Tavoitteena on aina pyrkiä saamaan pienikin positiivinen muutos perheen tilanteeseen ja toimintatapoihin. Vastaajat kokivat tärkeäksi myös, että muutoksiin pyritään juuri positiivisuuden kautta, perheen toiveikkuutta pystyvyydestä lisäämällä ja mahdollisimman ennakoivasti, pyritään ehkäisemään perheen ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

”Että ei jäädä niinku jumiin siihen, että kumpi on oikeassa ja kumpi väärässä vai miten päästään siitä yhteiseen ymmärrykseen.”

”On se kokeilun mahdollisuus, että saa erehtyä, että ei oo sellasta, että sä sanoit näin ja se ei toiminu, sit syytellään, vaan, että saa erehtyä, todetaan vaan, et se ei toiminu ja sit jotain muuta.”

Myös Aaltio ja Isokuorti (2019) toteavat tutkimuksessaan, että systeemisessä toimintatavassa pyritään välttämään asioiden ongelmalähtöistä käsittelyä ja, että juurisyiden löytymisen kautta pystytään tekemään vaikuttavaa ja ennaltaehkäisevää työtä. Systeemisellä käsittelyllä haetaan ensisijaisesti kattavampia näkökulmia ja ymmärrystä tilanteeseen. Sillä systeemisen työotteen suurimpia etuja on kokonaisvaltaiseen otteeseen ohjaaminen. (Aaltio & Isokuorti 2019, 16.)

5.2.5 Käyttöönottoideat

Ryhmäkeskusteluissa nousi esiin myös käyttöönottoideoita systeemisen toimintamallin hyödynnyttämiseksi varhaiskasvatuksessa. Kaikissa ryhmäkeskusteluissa koettiin, että systeemisen toimintamallin periaatteita on helppo soveltaa varhaiskasvatuksen arkeen. Samoin mallin arvot koettiin tärkeiksi ja soveltuviksi sellaisinaan jokapäiväiseen työhön. Vaikka mallia ei käyttöön otettaisi sellaisenaan rakenteinaan, hypoteeseineen, viikkopalaverineen, aikajanoineen ym. periaatteet ja arvot ovat käytettävissä arjessa.

Keskusteluissa nousi esiin myös, että hyvin samanlaisia arvoja ja periaatteita noudatetaan nytkin, mutta mallin avulla ne tulisivat kaikkien tietoisuuteen ja yhteneväisesti käyttöön koko varhaiskasvatuksessa. Yksi osallistuja nosti voimakkaasti esiin tärkeän seikan, että arvojen yhteneväinen käyttöönotto edellyttäisi, että ensin käytäisiin koko varhaiskasvatuksen kentällä kunnan arvokeskustelut ja yhteiset arvot kirjattaisiin ylös. Mitä nämä arvot ovat konkreettisesti, mitä ne tarkoittavat meidän työssämme ja miten ne näkyvät arjen työssä.

Keskusteluissa nostettiin esiin myös, että systeemisen toimintamallin verkostotyön prosessia ja toimintarakennemallia voitaisiin soveltaen käyttää pohjana monialaisissa verkostopalaverissa. Varhaiskasvattajien mukaan ainakin joitakin elementtejä voisi hyödyntää. Esimerkiksi valmistautuminen palaveriin perheen kanssa, ydinasian määrittäminen, yhteinen työskentely mallin arvojen pohjalta, hypoteesityöskentely eli näkökulmien esiin tuominen, lupaa kysyvä työote, yhdessä pohditaan ja ihmetellään, refleктоiva keskustelu, yhteisen suunnitelman laadinta, sovitaan, kuka tekee, mitä tekee, missä ajassa ja sovitaan arviointikeskustelu. Hyödylliseksi perheen kannalta koettiin myös, että koollekutsuja huolehtii muun muassa palaveri kutsuista ja kokoaa kaikki yhteisen pöydän äärelle, kirjaa

sovitut asiat ylös ja toimittaa yhteisen palaverimuiston kaikille. Näin perheen kuormitus vähenee, eikä heidän tarvitse kulkea ”luukulta luukulle”. Samalla työntekijöiden päällekkäinen työ vähenee ja näin pyritään myös purkamaan siloja.

”Tämä vähentäisi työtaakkaa, vastuuta, mahdollisuus istua kaikki yhdessä, helpottaa elämää, välillä joutuu kamppailemaan, väsy, ei jaksa aina aloittaa alusta, infota, tämä helpottais perheen taakkaa.”

”Aikajana helpottas perhettä siinä, ku on eri tahoja siinä, jotka tekee perheen kanssa yhteistyötä, niin ei ainas tulis se, että alotetaan taas sieltä vuodesta 2018 ja käydään jo monennetta kertaa läpi, se aikajana siihen tukena, että voi lukea etukäteen paperista, mitä perheellä on ollut milloinkin. Se on hyvä työkalu.”

Keskusteluissa nousi esiin myös minkälaisiin tilanteisiin systeemisen toimintamallin mukainen verkostopalaveri soveltuisi hyvin.

”Toimii varmaan parhaiten niissä tilanteissa, kun me ei meinata saada kiinni, että mistä tässä on niin kuin kyse, ollaan jo yritetty vähän palveluohjata ja ehkä ehdotettu perheohjausta tai toimintaterapiaa, mutta jotenkin se asia ei etene, niin sitten vaan kootaan ne toimijat yhteen.”

”On perheitä, joilla on paljon kaikenlaista, lapsen käytös on vaikka tosi haastavaa päiväkodissa, eikä me voida pelkästään puuttua lapsen käytökseen, eikä päästä jyvälle, mistä tää johtuu, se ei vie asiaa eteenpäin, jos ei tiedetä mistä se johtuu, pitää porautua juurisyihin.”

Varhaiskasvattajat kokivat, että arjen vuorovaikutuksessa toimintamallin arvot ja periaatteet toimivat hyvin. Niitä voisi soveltaa työyhteisön talopalavereissa tai tiimipalavereissa. Niissä voisi hyödyntää systeemistä palaverirakennetta ja hypoteesityöskentelyä. Annetaan jokaisen näkemyksille tilaa, sallitaan erilaiset mielipiteet, kuunnellaan jokaista, pyritään löytämään yhteinen ymmärrys ja tavoite asioista. Pyritään aitoon dialogiin, vastavuoroiseen keskusteluun. Myös työyhteisön ristiriitatilanteisiin sopivat samat toimintatavat ja arvot. Esiin nousi myös hyödynnettävyys esimerkiksi lasten omissa palavereissa ja keskinäisissä ristiriitatilanteissa, joita ratkotaan aikuisen tuella mallin mukaisesti.

”Niin ja tiimissä otettaisiin päiväkodin yhteinen tai niinku kaikkien työntekijöiden näkemys huomioon ja viedä viestiä kaikille, ei vaan opettajat vaan kaikkien näkemykset.”

”Tokihan, niitä periaatteita voi hyödyntää kaikessa vuorovaikutuksessa, joka ikisessä kohtaamisessa, työkaverin kohtaamisessa, lapsen kohtaamisessa, ei tarvi ajatella, että se kohtaaminen on jokin erillinen palaveri.”

Samoin mallia pystyy hyödyntämään yhteistyössä vanhempien kanssa arjen tilanteissa ja vasukeskusteluissa. Tärkeää on luoda vanhempiin luottamuksellinen suhde, jotta he helpommin uskaltavat ottaa puheeksi kaikenlaiset asiat, ne vaikeatkin. Ilmapiirin tulisi olla salliva, toista kunnioittava, avoin ja hyväksyvä. Pyrkimys näissäkin tilanteissa on jaettuun tietoon ja yhteiseen ymmärrykseen.

”Se palaute ei oo aina sitä negatiivista vaan, että, jokaisessa on jotain hyvää ja sen negatiivisen asian sanoo kauniisti ja se on kunnioittavaa puhetta.”

Ryhmäkeskusteluissa nousi esiin, että toimintamallin hyödynnettävyys korostuu erityisesti tuen tarpeisten lasten kohdalla. Silloin tarvitaan paljon monialaista yhteistyötä, johon mallin arvot ja periaatteet soveltuvat hyvin. Samoin niissä tilanteissa, kun perheessä on paljon erilaisia haasteita tai voimavarat vähissä tai vanhempien välillä on paljon ristiriitoja tai ei ole puhevälejä ollenkaan. Toimitaan yhdessä, yksin ei tarvitse jaksaa. Toimintamalli sitouttaa työntekijät ja perheen paremmin toimimaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseen. Tosin vastaajat korostivat myös sitä, että toimintamallin arvopohjan mukaisista toimintatavoista hyötyvät kaikki lapset.

”Soveltuu oikein hyvin, jos perheessä on paljon ongelmia tai vanhemmat ovat hyvin rasittuneita.”

”Sopisko systeemisen mukainen verkostopalaveri tilanteeseen, jossa lapsella on niin pahat nukkumisongelmat, että siitä kärsii koko perhe, äiti voi tosi huonosti, lapsen käytöksessä näkyy, että se nukkuu liian vähän ja se, tuo haasteita ryhmään?”

”Mä nyt jotenkin aattelen, että tää systeemipyörä on enemmän niille lapsille, joilla on tuen tarvetta, mutta kaikkihan lapset näistä arvoista hyötyy.”

Yhdessä ryhmäkeskustelussa nostettiin esiin myös lasten hyvinvoinnin kasvaminen toimintamallia käytettäessä, koska erilaisia näkökulmia läpikäydessä ja yhteisiä tavoitteita asetettaessa etsitään keinoja, joilla saadaan perheen tilanne

muuttumaan paremmaksi. Pienillä muutoksilla perheessä tai esimerkiksi vanhempien toimintatavoissa, voidaan saada muutos aikaiseksi lapsen tavassa toimia tai käyttäytyä. Tärkeäksi koettiin myös, että etsitään perheestä mieluummin vahvuuksia kuin heikkouksia ja vahvistetaan niitä.

5.3 Monialaisen yhteistyön vahvistaminen

Varhaiskasvattajat kokivat, että systeemisen toimintamallin avulla voidaan monella tapaa vahvistaa monialaista työskentelyä. Mallin avulla pystytään luomaan yhteneväinen arvopohja kaikille toimijoille sekä mallin selkeät rakenteet, elementit, sovitut käytännöt ja prosessit takaavat kaikille yhteneväiset toimintatavat. Kaikki toimivat samoilla periaatteilla. Kaikki toimijat istuvat saman pöydän ääreen ja tulevat tutuiksi toisilleen. Samalla avautuu jokaisen toimijan tai toimialan työnkuvat paremmin, käytännössä nähdään, miten jokainen toimii ammatissaan, kenenkään ei tarvitse olettaa mitään. Tiivistä yhteistyötä tekemällä säästetään työntekijöiden työaikaa, kalentereihin jää tilaa, sekä tehostetaan työntekoa. Samalla perheeltä kuluu vähemmän aikaa tapaamisiin, kun ei tarvitse osallistua moneen palaveriin.

”Tää tavote koskettaa kaikkia, kaikkien pitäis jollakin lailla olla tietoisia. Ja, että kaikki tietää ne periaatteet ja arvot ja toimintatavat ja rakenteet, ei se auta, jos tämmönen on olemassa, mutta niitä ei tiedetä, eikä osata toimia sen mukaan tai käyttää niitä.”

”Tiedon kulku helpottuu, kun kaikki on samaan aikaan koolla ja kuulee kaikki samat asiat ja mitä on sovittu, niin sit jää ehkä väliin se, että soitellaan ristiinrastiin ja kysellään aikatauluja.”

Myös Forrester ym. (2013, 174–179) toteavat tutkimustuloksissaan samansuuntaisesti, että ensinnäkin systeemisen toimintamallin mukaisesti toimivissa työyksiköissä työntekijät viettivät enemmän aikaa asiakkaidensa kanssa. Työntekijöiden työn todettiin olevan myös korkealaatuisempaa, empaattisempaa ja heillä oli paremmat kyvyt ottaa huolenaiheet puheeksi kuin tavanomaisesti toimivissa yksiköissä. Heillä oli kyky tarjota intensiivisempää apua perheille erityisesti kriisiaikoina tai perheille, joilla on monimuotoisia ongelmia. Vanhemmat arvioivat saamansa palvelun laadun korkeammaksi systeemisen toiminnan yksikössä. Myös päätöksentekoprosessi oli johdonmukaisempi ja korkealaatuisempi, johdun yhdenmukaisista arvoista, rakenteista ja toimintatavoista. Myös työntekijät

itse olivat tyytyväisempiä systeemisen toimintamallin asiakastyöhön ja arviointiprosessiin. (Forrester ym. 2013, 174–179.)

Aineiston mukaan varhaiskasvattajien mielestä hyvin oleellista yhteistoiminnan vahvistamisessa on, että perheeseen pyritään luomaan luottamuksellinen ja avoimesti keskusteleva suhde, joka lisää perheen turvallisuuden tuntua. Työntekijät tulevat tutuiksi ja tuttuus synnyttää lisää turvallisuutta. Tuttuus myös madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä tarvittaessa. Turvallisuuden tunnetta lisää myös se, että perheet pystyvät itse vaikuttamaan, ketkä läheisistä ovat mukana palaverissa. Perheiden erilaisuus pystytään huomioimaan paremmin, mukaan saa kutsua niitä ihmisiä, jotka ovat arjessa mukana tai joista saa turvaa. Heille tärkeät ihmiset ovat läsnä. Samalla osallisuuden tunne kasvaa ja se luo pystyvyyden tunnetta perheelle. Osallisuus lisää myös sitoutuneisuutta, kun perhe kokee, että pystyy itse vaikuttamaan asioihin ja voi osallistua päätösten tekemiseen.

”Kyllä aika avainasemassa on se, että on saavuttanu sen lapsen vanhempien luottamuksen ja avoimen suhteen siihen perheeseen, että jos sitä perhettä askarrutta jokun asia, niin on kauheen kiva, että se tuodaan julki ja se hyvä yhteistyö ja sen lisääminen on tosi tärkeitä.”

”Ja, että ne vanhemmat kokee, että se työntekijä aidosti kuuntelee.”

”Joskus voi tarvita paljonkin aikaa, että se luottamus on sillä tasolla, että, he haluaa lähteä tällaseen työskentelyyn mukaan.”

Aaltio ja Isokuorti (2019) määrittelevät tutkimuksessaan, että systeemisen toimintamallin asiakastyön lähtökohtana on luottamuksellisuus, osallisuus, myönteisen suhteen luominen lapseen ja hänen huoltajiinsa ja heidän elämäntilanteensa kokonaisuuden tutkiminen yhdessä. Työskentelyn kohteena ovat korostetusti vuorovaikutussuhteet. (Aaltio & Isokuorti 2019, 12–15.)

Opinnäytetyön aineiston mukaan toimintamallin avulla monialaiset toimivat pystytään sitouttamaan paremmin työskentelyyn. Aikataulu ja suunnitelma on kaikkien tiedossa. Perheet tietävät etukäteisvalmisteluiden avulla ketkä osallistuvat ja mistä ydinasiasta keskustellaan. Koollekutsuja käy heidän kanssansa etukä-

teen läpi palaverin rakenneprosessin, tuttuus lisää taas turvallisuuden tuntua. Rakenneprosessi luo myös jatkumontunnetta, koska asiat sovitaan ja kirjataan palaverissa ja asiat eivät jää leijumaan.

”Ei jätetä mitään leijumaan, vaan on oikeesti toi aikataulutus ja sovitaan konkreettisesti joitakin toimia, joku ottaa kopia siittä mitä on sovittu.”

Vastaajat nostivat esiin myös seikan, että jaettu tieto eli kaikilla toimijoilla on tiedossa samat tiedot perheen tilanteesta ja suunnitelmasta, edesauttavat monialisen työskentelyn jatkumoa tilanteissa, joissa työntekijät vaihtuvat tai ovat muuten poissa. Siinä tilanteessa monella on jo samat tiedot, eikä yhteistoiminta ole niin haavoittuvaa. Eikä perheenkään tarvitse aloittaa taas kertomaan kaikkea alusta ja juurta jaksain. Samalla yleinen tiedonkulku helpottuu.

”Tän systeemin vahvuus on se, että on jaettu tieto tilanteesta, sit se tieto on niin monilla, ettei se oo niin haavoittuva. Jos ollaan käyty vastaanotolla tuolla ja tuolla taholla, ja työntekijä vaihtuu, niin kukaan ei tiedä mitä siellä perheessä on ollu.”

Varhaiskasvattajat nostivat esille myös asioita, joita edellytetään tai, jotka ovat haasteita, jotta toimintamallin avulla pystytään vahvistamaan monialista yhteistyötä. Tärkeimpinä seikkoina nousivat esiin: toimintamallin riittävä tiedottaminen tai koulutus kaikille toimijoille, kaikkien sitoutuminen toimintamallin periaatteiden mukaiseen toimintaan ja riittävät resurssit toimia mallin mukaisesti. Tietosuoja ja salassapitokysymykset nousivat myös esille mallin toteuttamisen haasteena.

”Miten tää niinku toimii, jos muut ei oookkaan sitoutuneita tähän, miten se jatkumo sitten toimii, se ei vaan toimi niin tai ei siitä oo mitään hyötyä tavallaan.”

”Tää vaatii niinku isompaa kokonaisuutta tähän, koulumaailmaa ja lastensuojelua ja...kyse on yhteiskunnallisesta asiasta.”

”Nyt, ku on vaitiolovelvollisuus ja tietosuoja ja kaikki, niin kukaan ei uskalla puuttua niinku asioihin.”

Varhaiskasvattajien mielestä, tärkeää olisi myös eri toimialojen johdon sitoutuneisuus toimintamalliin, heidän tietämyksensä toimintamallista ja taustatuki toimia periaatteiden mukaisesti. Tämä vaatii johdolta tietysti myös resurssointia: resurs-

sointia työaikaan, tarvittaviin tiloihin ja riittävään henkilöstöön. Johdon tasolla pitäisi myös sopia yhteneväiset sopimukset, miten toimitaan tai miten toimintatapaa ylläpidetään, arvioidaan ja seurataan. Johdolta toivottiin myös henkistä taustatukea, osallisuutta, yhteistyötä ja ”kärryillä oloa”, johdolla tulisi olla myös ajantasainen näkemys missä mennään.

”Ei hyödytä mitään, jos joka toimialalla ei toimita samalla tavalla. Jos me toimitaan sovitulla tavalla ja muut ei. Kaikkien tulis olla sitoutuneita malliin ja tietää toimintatavat, niinku jo johdon tasolta.”

”Niin se ei paljo auta, jos kerran pitää tämmösen palaverin ja se jää sit siihen, se pitäs oikeesti olla toimiva systeemi, se jatkumo siihen.”

”Ei se oo vaan mejän johto vaan se on kaikkien muittenkin johto.”

”Sitten, niinku se asian pinnalla pitäminen tai sellanen, että ei käy sitten niin, että se sit vaan unohtuu.”

Myös Elonen ja Hiltunen (2021, 192) ovat tutkimuksessaan päätyneet samaan huomioon, että moniammatillinen yhteistyö tarvitsee toimiakseen toimivaa koordinaointia ja moniammatillista johtamista. Samoin Isokuortti ja Aaltio (2020) toteavat tutkimuksensa tuloksista, että systeeminen toimintatapa toteutuu parhaiten silloin, kun käytännön periaatteet, riittävä koulutus, riittävät resurssit ja johdon sitoutuneisuus ovat kohdillaan ja ajantasaiset. Heidän mukaansa on oleellista muotoilla kattava toteutussuunnitelma, joka sisältää pitkän aikavälin ylläpitotuen. Näiden toteutuminen ennaltaehkäisee myös työntekijöiden turhautumista toteuttaa toimintamallia. (Isokuortti & Aaltio, 2020.)

Lisäksi myös sosiaali- ja terveysministeriö (2022) toteaa artikkelissaan että, systeemisellä toimintamallilla on vaikuttavuutta asiakastyössä ja monialaisen yhteistoiminnan vahvistamisessa, mutta siihen pyrittäessä tarvitaan myös toiminnan johtamisessa muutoksia. Sillä visionäärisyydestä ei ole apua, jollei lähijohtaminen tue muutosta. Muutoksen saavuttamisessa tulisi keskittyä ihmisten johtamiseen ja motivointiin, hyvän esimerkin voimalla ja yhteistyöosaamista kehittämällä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.)

Varhaiskasvattajat laittoivat myös suuret odotukset monialaisen yhteistyön vahvistumisesta hyvinvointialueiden kehittämistyölle. *”Lisääntykö hyvinvointialueen palvelut tai onko uusia palveluita saatavilla tai pystytäänkö niitä nyt hyödyntään*

erilailla, kun toi alue laajenee ja teoriassa palveluvalikoima laajenee?” Meidän hyvinvointialueeltamme Pirhalta odotetaan yhteisiä toimivia malleja tai rakenteita tai jos jossakin kunnassa on jo olemassa hyvin toimivat systeemit, ne voitaisiin ottaa käyttöön myös muissa hyvinvointialueen kunnissa ja näin yhtenäistää toimintoja.

6 POHDINTA

6.1 Keskeisimmät johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat, miten monialainen yhteistyö toimii tällä hetkellä varhaiskasvattajien kokemuksen mukaan, miten varhaiskasvattajat arvioivat systeemisen toimintamallin soveltuvuutta varhaiskasvatukseen ja mitä mahdollisuuksia systeeminen toimintamalli tarjoaa monialaisen yhteistyön vahvistamiseen? Näihin kysymyksiin haettiin vastauksia toiminnallisten työpajojen, ryhmäkeskusteluiden ja yhteiskehittämisen avulla. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa, miten monialaista yhteistyötä voisi vahvistaa systeemisen toimintamallin avulla varhaiskasvatuksessa sekä kartoittaa minkälaisia käyttöönottoideoita varhaiskasvattajat tuottavat.

Tämän opinnäytetyön aineisto sisälsi mielenkiintoisia ja kuvaavia vastauksia tutkimuskysymyksiin, joten opinnäytetyölle asetettuihin tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset. Vastaukset sisälsivät hyvin samanlaisia näkemyksiä systeemisestä toimintamallista, sen hyödyistä ja sovellettavuudesta varhaiskasvatukseen kuin teoriataustassa tai aiemmissa tutkimuksissa.

Aineiston tulosten mukaan monialainen yhteistyö toimii tällä hetkellä vaihtelevasti. Yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa ja erilaisten terapeuttien kanssa toimii hyvin, mutta esimerkiksi neuvolan ja lastensuojelun kanssa yhteistyön laadussa on kehitettävää.

Systeeminen toimintamalli oli lähes kaikille varhaiskasvattajille uutta ja outoa, ainostaan kolmelle keskustelijalle toimintamalli oli jollakin lailla tuttua, yksi oli ollut mukana systeemisessä verkostopalaverissa. Varhaiskasvattajat kokivat mallin kuitenkin hyväksi ja hyödylliseksi. *"Aluksi en ymmärtänyt juuri mitään, mistä on kysymys. Hieno systeemi, käytän kyllä."* Varsinkin mallin arvoperusta ja toimintaperiaatteet koettiin sovellettaviksi varhaiskasvatukseen. Myös Yliruka ym. (2023) toteavat artikkelissaan, että systeemisen toimintamallin voi nähdä ennemminkin

sosiaalityötä ohjaavana arvoperustana ja ajattelutavan selkeyttäjänä kuin menetelmänä tai interventiona. Samalla malli toimii arjen työn, tuen ja johtamisen rakenteina. (Yliruka, Alho ja Petrelius 2023, 107.)

Näkemykseni mukaan ryhmäkeskustelut avasivat pintapuolisesti mitä systeemisyyttä tarkoittaa, mutta toimintamallin käyttöönotto vaatisi suurempaa koulutusta aiheeseen ja sen elementteihin. Varhaiskasvattajat kokivat monet sen elementit hyvin vieraiksi esimerkiksi sukupuu, hypoteesi, roolitukset ja ydinasiat.

”Mä mietin tota ninku historia (sukupuu), kuinka helposti perhe haluaa kertoa historiastaan tai tapahtumista, joita on ollut joskus ja, jotka ovat saattaneet johtaa haasteelliseen käyttäytymiseen lapsen kohdalla, jos siellä on kipukohtia perheessä, kuinka helppo siihen on päästä, halutaanko niitä avata.”

Työpajoissa harjoiteltiin kuvitteellisen casen avulla systeemisen verkostotyön prosessin ja palaverin kulkua, joka osaltaan avasi sisältöä ja konkretisoi mallin elementtejä keskustelijoille. Case-harjoittelusta saimme positiivista palautetta, että se oikeasti avasi toimintamallia ja sen hyötyjä ja sovellettavuutta.

Systeemisen toimintamallin keskeisistä käsitteistä varhaiskasvattajat nostivat esiin lapsilähtöisyyden, dialogisuuden, osallisuuden ja yhteisen ymmärryksen tai jaetun tiedon, jotka ovat hyvin oleellisia ja keskeisiä elementtejä systeemisyydessä, mutta itse jäin pohtimaan suhdeperustaisuuden puuttumista, koska se on toimintamallin keskeisin käsite, johon koko systeemisyyttä perustuu. Aaltion (2022) mukaan systeeminen asiakastyö on suhdeperustaista eli muutokset tapahtuvat suhteissa ja työ kohdistuu suhteisiin ja niiden laatuun. Vuorovaikutussuhteiden toimivuuden ymmärtämisen ja muutoksen aikaansaamiseksi asiakastyö on moninäkökulmaista työskentelyä. Joka tähtää erityisesti toimintakulttuurin muutokseen, osallisuuden lisäämiseen ja myös työntekijöiden viihtyvyyden lisäämiseen. Suhdeperustaisessa työssä oleellista on kokonaisvaltaisuus eli ei korjata vain oiretta vaan pureudutaan juurisyihin. (Aaltio 2022, 12–15; Fagerström 2016, 16; Lahtinen ym. 2017, 16–19; Petrelius, Fagerström, Aarnisalo & Pyhäjoki, 2021.)

Toisaalta on hyvin ymmärrettävää, että tämä käsite ei noussut esiin, koska lähes kaikki varhaiskasvattajat kuuluivat toimintatavasta ensimmäisen kerran. Tämä on varmaankin vieras, vaikkakin hyvin oleellinen käsite. Toisaalta näen, että tämän

käsitteen toimeenpanemiseen vaikuttaa suuresti se, että varhaiskasvatuksessa keskitymme lähinnä lapsen asioihin. Systeeminen verkostopalaveri olisi oivallinen tilaisuus ottaa puheeksi koko perheen vuorovaikutus ja yhdessä pohtia ratkaisuja ja tukimuotoja perheelle.

Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella varhaiskasvattajat kokivat, että toimintamallin avulla pystytään vahvistamaan monialaista yhteistyötä ja samalla tehostamaan työntekoa. *”Sillon, ku tää toimii niinku ideaalisti, ni mä uskon siihen, että mein työaika alkaa myös säästyyn, kun me saadaan pidettyä niitä palavereja, niin, ettei oo montaa päällekkäistä ja tieto kulkee paremmin ja uskon, että pystytään perheen haastavaa tilannetta purkamaan paremmin, kun pystytään kokoontuu niinku optimaalisella porukalla.”* Edellä mainittujen seikkojen takia myös työn kuormittavuus vähentyy, työtyytyväisyys ja kustannustehokkuuskin lisääntyvät.

Tulos osiossa avattiin keinoja, joilla varhaiskasvattajien mielestä toimintamallin avulla voidaan vahvistaa monialaista yhteistyötä. Koen nämä mahdollisuudet hyvin samanlaisina kuin osallistujat. Monialaisen yhteistyön vahvistuessa yhteistyön tehostamisella sekä yhteisillä periaatteilla ja toimintatavoilla pystymme vahvistamaan perheiden ja ennen kaikkea lasten hyvinvointia. Hyvinvointia vahvistaa jo se, kun lapsi tai perhe ovat todella tulleet kuulluiksi ja nähdyksi, tai, kun perhe on itse oivaltanut tärkeitä asioita tai lapsen elämä on saanut uuden paremman suunnan tai perhe on saatu ohjattua turvallisemmalle polulle tai joku positiivinen muutos perheessä on saatu aikaiseksi.

Näitä edellä mainittuja asioita on saavutettu juuri suhdeperustaisella systeemisellä työotteella ja näiden kokemusten kautta myös työntekijöiden yhteistoiminnan merkityksellisyys kasvaa. Ylirukan ja Tasalan (2021) tilannekatsauksen mukaan systeeminen toimintamalli on vakiintumassa sosiaalihuollossa ja lapsi- ja perhepalveluissa ja se korostaa tarvetta kouluttaa sivistystoimen ammattilaisia systeemiseen toimintamalliin, koska mallin vahvistaminen eri aloilla kehittää moniammatillista työskentelyä lapsen hyvinvoinnin eteen (Yliruka & Tasala 2021, 7).

Ryhmäkeskustelijoiden ja oman näkemykseni mukaan systeemisen toimintamallin haaste varhaiskasvatuksessa on se, että varhaiskasvatusta ohjaavat voimakkaasti varhaiskasvatustilain ja erityisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

ja sitä kautta lapsille laadittavat vasut. Vasuprosessi ja lasten vasujen laadinta on hyvin ohjeistettua ja määrättyä tämän perusteasiakirjan pohjalta. Tavoitteena on antaa valtakunnallisesti mahdollisimman yhteneväinen, laadukas ja yhdenvertainen pohja vasujen laadinnalle. (OPH 2022) Sastamalassa vasuissa koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa toimitaan jo monialaista yhteistyötä tehden, varsinkin tuen tarpeisten lasten kohdalla. Koen, että sinällään ei ole tarvetta muuttaa näitä käytänteitä, ainakaan tuomalla lisää uusia asiakirjoja tai lomakkeita täytettäväksi. Tämä huoli nousi myös ryhmäkeskusteluissa esille. Toimintamallin arvopohja soveltuu kuitenkin näihin jo olemassa oleviin käytäntöihin mainiosti ja jokaisen olisikin syytä toimia niiden mukaisesti. Arvopohjan mukaisesta toiminnasta tulisi tulla tietoisempaa ja yhteneväistä.

Systeemiset verkostopalaverit sopisivat luontevasti tilanteisiin, joissa perheellä tai lapsella on monialaisia haasteita, ei pelkästään kasvuun ja kehitykseen liittyviä. Tilanteet liittyvät enemmän koko perhettä koskeviin pulmiin esimerkiksi kasvatuskäytänteisiin, käytösongelmiin, vuorovaikutukseen, jaksamiseen tai mielen-terveyteen. Näihin tilanteisiin etsittäisiin monialaisesti monesta eri näkökulmasta katsoen erilaisia keinoja ratkoa näitä ongelmia. Tämä sama asia nousi esille myös yhdessä ryhmäkeskustelussa, jossa pohdittiin, *”soveltuuko systeemisen verkostopalaverin runko sinällään vasukeskusteluihin, koska ne toteutuvat jo omalla vakiintuneella tavallaan ja systeemisessä verkostopalaverissa on aihe, miksi kutsutaan koolle, niin pitäisikö selkeästi olla niille lapsille, joilla on joku arjen haaste?”*

Sastamalan varhaiskasvatuksessa näihin tilanteisiin on päätetty ottaa käyttöön Lapset puheeksi -menetelmä, joka on yksi systeemisen toimintamallin menetelmistä. Lapset puheeksi -keskusteluja pidetään lapsen täyttäessä 1,5 vuotta ja 4 vuotta sekä näiden lisäksi tarvittaessa. Lapset puheeksi -menetelmän avulla pyritään tukemaan lasten ja perheiden pärjävyyttä erilaisissa arjen muutoksissa. Menetelmän avulla rakennetaan lapsen, perheen ja lähiverkoston välille yhteistä ymmärrystä arjesta. Menetelmä tarjoaa mahdollisuuden pohtia yhdessä ammatilaisen kanssa suojaavia tekijöitä, joiden avulla perhe pärjää paremmin muuttuneessa arjessa. Tarkoituksena on toimia ennaltaehkäisevästi, jotta ongelmat eivät kumuloidu. Menetelmä koostuu lapset puheeksi -keskusteluista ja tarvitta-

essa neuvonpidosta. (Mieli ry, 2023.) Tavallaan systeeminen toimintamalli on yläkäsité Lapset puheeksi menetelmälle, joka on keino toteuttaa sitä. Nyt pitäisi ensin jalkauttaa systeemisen toimintamallin arvot ja periaatteet kentälle ja sen jälkeen kouluttaa varsinkin varhaiskasvatuksen opettajat Lapset puheeksi menetelmäosaajiksi.

Yksi konkreettinen soveltamismuutos on tulossa, joka nousi opinnäytetyön ryhmäkeskusteluissa esille. Esiopetuksessa on käytössä osin samoja käytänteitä tai lomakkeita kuin perusopetuksessa. Perusopetuksessa on käytössä muun muassa yksilökohtaisen opiskeluhuollon palaverit (MAR monialainen asiantuntijaryhmä) tapauksissa, joissa oppilaalla on opillisten haasteiden lisäksi muita haasteita elämässään (Sastamalan OPS 2016). Näissä palavereissa käytetään MAR-lomaketta, joka on päätetty, tämän systeemisen toimintamallin juurruttamisen hankkeen myötä, päivittää systeemisen toimintamallin arvopohjan ja toimintaperiaatteiden mukaiseksi, samalla on käyty keskustelua, että esiopetukseen laadittaisiin oma vastaava systeemisyyteen päivitetty MAR-lomake.

Opinnäytetyötä varten tehdyn kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että systeeminen toimintamalli on vielä melko tuore ilmiö Suomessa. Systeemisestä toimintamallista tai sen vaikuttavuudesta asiakastyöhön on tehty varsin vähän tutkimuksia, joitakin ammattikorkeakoulun ja ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä, yliopiston pro gradu -tutkielmia, Aaltion (2022) väitöskirja sekä muutamia kansainvälisiä tutkimuksia. THL:n - tutkimuksia aiheesta löytyy runsaimmin (kts. Systeeminen toimintamalli lastensuojelussa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeeminen-toimintamalli-lastensuojelussa>). Joten lisätutkimusta tarvitaan systeemisen työotteen vaikuttavuudesta, hyödyistä ja haasteista, niin lastensuojelun kentällä kuin laajemminkin. Aaltio (2022, 94) toteaa myös tutkimustuloksissaan, ettei systeemisen mallin vaikuttavuudesta ole vielä tutkimusnäyttöä mallin suosiosta huolimatta.

Opinnäytetyön aineiston tulosten perusteella systeemisessä toimintatavassa on paljon potentiaalia ja selkeästi varhaiskasvattajat ottivat sen innolla ja motivoituneina vastaan, mutta sen käyttöönotossa on vielä paljon epäselvyyksiä ja haasteita. Myös Yliruka, Alho ja Petrelius (2023) toteavat omassa artikkelissaan, että

toimintatapa ei ole kaiken kaikkiaan vielä riittävän selkeä ja jäsennelty. Toimintatapa vaatii aikaa, paneutumista ja lisätutkimuksia vakiintuakseen käytäntöön tai sovellettaessa sitä muille toimialoille kuin lastensuojeluun. (Yliruka, Alho ja Petrelius 2023, 107.)

Systeeminen toimintamalli on tällä hetkellä Suomessa käytössä lähinnä lastensuojelussa ja koen, ettei malli ole sellaisenaan siirrettävissä varhaiskasvatukseen, mutta sovellettavissa varhaiskasvatukseen se on. Opinnäytetyötä tehdessäni en saanut selville, että toimintamallia olisi sovellettu tai käytteenotettu jossakin kunnassa tai kaupungissa varhaiskasvatukseen. Yritin selvittää asiaa ottamalla yhteyttä muun muassa Turun yliopiston opettajaan, THL:n kehittämispäällikköön sekä Pirsote hankkeen vetäjään, jotka ovat mukana kehittämässä tai juurruttamassa suomalaista systeemistä toimintamallia. Joitakin pilotointeja kouluihin on tehty (Kts. Systeemisiä kokeiluja: kohti jatkuvaa yhdessä oppimista. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-628-2>). Koin haasteelliseksi toimintamallin pilotoinnin, koska en pystynyt keskustelemaan, refleктоimaan tai vertailemaan sitä kenenkään kanssa. Tämä osaltaan voi heikentää opinnäytetyöni luotettavuutta.

Näkemykseni mukaan systeemisen toimintatavan yksi tärkeämpiä seikkoja on, että se tarjoaa vaihtoehdon uudentavalle lähestymistavalle toteuttaa asiakastyötä lastensuojelussa, mutta myös laajemmalla kentällä. Se haastaa pohtimaan ja kyseenalaistamaan vanhoja käytänteitä. Samalla se on innovatiivinen ja tehokas tapa kehittää lapsiperheille tarjottavia palveluja. Organisaatiot voivat pohtia miten järjestää ja johtaa palveluja uudentavalla tavalla, mitä järjestelyjä ja resursseja tarvitaan, että työntekijät voivat tarjota perheille laadukkaampia ja tehokkaampia palveluja.

Aaltio (2022) toteaa kuitenkin väitöskirjassaan, että systeemisen toimintamallin käyttöönottoa harkitsevien organisaatioiden on hyvä huomioida, että mallin käyttöönottoon liittyy vielä useampia haasteita. Ennen käyttöönottoa on hyvä muotoilla toimintamallin sisältöä, tavoitteita, toimintamenetelmiä, rakennetta ja käyttöympäristöä kuvaava ohjelmateoria. Ilman tätä suunnittelutyötä toimintamallin käyttöönotossa voi ilmetä epäselvyyttä mallin sisällöstä ja toteuttamisesta sekä ristiriitaisia tulkintoja mallin ydinelementeistä. (Aaltio 2022, 95.)

Johdon sitoutuminen, yhteneväiset toimintaohjeet, taustatuki ja resurssointi toimintamallia kohtaan on hyvin oleellista. Toimintamallin juurtuminen toimintataivaksi ja sen jatkumo on hyvin pitkälti siitä kiinni. Jatkuakseen malli tarvitsee jatkuvaa, suunniteltua arviointia ja eteenpäin viemistä, muuten se jää pelkäksi hankkeeksi ”pöytälaatikkoon”. Aaltio ja Isokuorti (2019) toteavat omassa tutkimuksessaan, että systeemisen työskentelyn onnistumisen edellytykset ovat työntekijöiden saama oikeanlainen koulutus ja valmennus mallin soveltamiseksi. Toimintamallin käyttöönotto edellyttää myös toimintakulttuuria, joka mahdollistaa mallin mukaisen toiminnan ja tämä edellyttää tietynlaista johtamista ja riittäviä resursseja. (Aaltio & Isokuorti 2019, 25)

Työpajojen lopuksi ryhmäkeskustelijoilta pyydettiin palautetta Post it -lapuilla, siitä minkälaisia ajatuksia systeeminen toimintatapa sovellettuna varhaiskasvatukseen herätti. Tärkeimpinä seikkoina esille nousivat ajatukset, että toimintamallin avulla perheiden tuen saanti helpottuu ja varhaiskasvattajat saivat uudenlaisen näkökulman työn toteuttamiseen ja keinon selvittää monimuotoisia ongelmia perheiden kanssa. *”Helpottavaa tietää, että työtä tuetaan monesta eri paikasta. Tärkeintä on lasten hyvinvointi ja kasvu turvallisessa ympäristössä. Tämä työkalu toivottavasti auttaa jatkossa monia.”* Varhaiskasvattajat kokivat, että toimintamallin arvopohja ja ajattelumalli antoivat paljon ajattelemisen aihetta. Monessa palautteessa pohdittiin toimintamallin soveltamista konkreettisesti käytäntöön, miten sen käytännön tasolla sitoo työhön tai millaisiin tilanteisiin. Toimintamallille toivottiin selkeitä käyttöönotto-ohjeita.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kaikkein keskeisimmät johtopäätökset systeemisen toimintamallin soveltuvuudesta varhaiskasvatukselle ovat yhteinen arvopohja, yhteneväiset toimintamenetelmät, systeemisten verkostopalaverien käyttöönotto, monialaisen yhteistyön kehittäminen ja sitä kautta vahvistuminen ja perheille tarjottavien palveluiden laadun parantuminen ja hyvinvoinnin kasvaminen. Lähitulevaisuuden kehitysehdotuksiksi nostaisin selkeän jatkosuunnitelman tekemisen toimintamallille. Miten se konkreettisesti otetaan käytäntöön. Minkälaiset rakenteet, toimintamallit ja työmenetelmät systeemisestä toimintatavasta Sastamalan varhaiskasvatus ottaa käyttöön, millaisiin tilanteisiin niitä sovelletaan sekä selkeät toimintaohjeet näistä henkilöstölle. Tätä työtä varten tulisi perustaa oma

työryhmä, jolla olisi aikaa ja intoa paneutua tehtävään. Mikäli toimintamalli otetaan aktiiviseen käyttöön varhaiskasvatuksessa, toimintamallista tulisi tiedottaa myös vanhempia. Aiheesta voisi järjestää esimerkiksi virtuaalisen vanhempainilän. Yksi jatkopohdittava seikka on myös systeemisen toimintamallin ja Lapset puheeksi -menetelmän yhteensovittaminen.

Opinnäytetyön aineiston tuloksista hyötyy Sastamalan varhaiskasvatus. Työpajoihin osallistuneet voivat ottaa käyttöön ainakin toimintamallin arvot omassa työssään lasten ja perheiden parissa. Sastamalan varhaiskasvatus voi hyödyntää tutkimuksen tuloksia suunnitellessaan jatkoa systeemisen toimintamallin levittämisessä tai juurruttamisessa ja soveltaessaan sitä mahdollisesti käyttöön. Toki myös Sastamalan systeemisen toimintamallin kehittäjätiimi voi hyödyntää omissa suunnitelmissaan tuloksia ja kaikki muutkin tahot, jotka ovat kiinnostuneita toimintamallista tai pohtivat sen käyttöönottoa. Toivon, että opinnäytetyöni herättää joka tapauksessa keskustelua systeemisen toimintamallin arvopohjasta, periaatteista ja hyödynnettävyydestä eri toimialoilla.

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimustietojen käsittelyssä anonymiteetti ja luottamuksellisuus ovat kaksi keskeistä käsitettä. Tutkijan tulee huolehtia tarkoin siitä, että osallistujien anonymiteetti säilyy koko prosessin ajan. Tutkimuksen luotettavuusarviointia tulee tehdä työn alusta lähtien. Luotettavuustarkastelulla varmistetaan, että tutkimusprosessin eri vaiheissa on tehty oikeita ja perusteltuja ratkaisuja. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta nostaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Aineiston tuottamisen olosuhteet, esimerkiksi aineiston keruuseen käytetty aika, paikka ja häiriötekijät, tulee kertoa selkeästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2008, 226–227; Kananen 2015, 338, 343; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän opinnäytetyön aineisto on kerätty työpajoissa. Aineiston alkuperäistä tekstiä ei ole muutettu työpajojen ulkopuolella. Työpajojen aineisto on myös äänitetty, joten siihen on ollut helppo palata ja tarkistaa esimerkiksi sitaattien oikeanmukaisuus. Sitaatteja käytettiin opinnäytetyön luotettavuuden lisäämiseksi. Sitaateista vastaajat eivät ole tunnistettavissa. Läpi opinnäytetyön on läpinäkyvästi tuotu esille mitä, miten ja miksi on toimittu tietyllä tavalla ja valinnat ovat perusteltu.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) määrittää hyvän tutkimusetiikan perusteet. Tutkimusetiikan ja hyvän tieteellisen käytännön tärkeimpiä toimintatapoja ovat huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus tutkimuksen tekemisessä sekä tulosten arvioinnissa. Tutkimuksessa tulee käyttää tutkimukseen liittyviä ja eettisesti hyväksyttäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu muiden tutkimusten kunnioittaminen, esimerkiksi viittaaminen käytettyihin lähteisiin. Huomioitavia asioita ovat myös tietojen tallentaminen vaatimusten mukaan, sopimusten tekeminen ja tutkimukseen osallistuvien informointi. (TENK, 2012.) Tämä opinnäytetyö noudattaa hyvän tutkimusetiikan perusteita. Opinnäytetyön aineisto on vain opiskelijan käytössä ja se hävitetään säännösten mukaisesti. Kirjoitusprosessissa aikana oliin tarkkoja eettisen raportoinnin huomioimisesta. Myös lähdeviitteisiin ja -luetteloon sekä tutkimustulosten rehelliseen ja tarkkaan raportointiin suhtauduttiin huolellisesti. Aineistonhallintasuunnitelma on tarkemmin kuvattuna liitteessä 4.

Tutkijoiden on huolehdittava siitä, että asianmukaiset ja tarvittavat tutkimusluvut on myös hankittu (TENK 2012). Sastamalan varhaiskasvatusjohtaja on myöntänyt opinnäytetyölle tutkimusluvan allekirjoittamalla TAMKn opinnäytetyösopimuksen AtomiSignilla. Varhaiskasvatuksen johtaja on myös antanut luvan käyttää organisaation eli Sastamalan kaupungin nimeä opinnäytetyössä. Opinnäytetyösopimuksen on allekirjoittanut myös opinnäytetyön ohjaava opettaja.

Tutkimuksen keskeinen eettinen periaate on, että siihen osallistuvalla henkilöltä kysytään suostumus osallistua tutkimukseen. Osallistuminen tutkimukseen on aina vapaaehtoisesti tai osallistuja voi myös kieltäytyä osallistumasta. Osallistujalla on myös oikeus keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa milloin tahansa. (TENK 2019, 9) Saatekirjeessä (liite 1) kerrottiin vastaajille osallistumisen vapaaehtoisuudesta, anonymiteetista sekä opinnäytetyön tarkoituksesta. Opinnäytetyössä osallistujan suostumusta kysyttiin työpajan alussa erillisellä suostumuslomakkeella (liite 2).

Tämän opinnäytetyön aineiston perusteella ei voida tehdä mitään yleispäteviä johtopäätöksiä. Laadullisena tutkimuksena tulokset eivät ole yleistettävissä pätemään laajemmalle kentälle varhaiskasvatuksessa. Aineiston tuottamiseen osallistui kuitenkin kolmekymmentäyhdeksän varhaiskasvattajaa, joka on varsin iso

joukko, joten tieto on yleistettävämpää kuin pienellä joukolla. Tämä lisää osaltaan aineiston luotettavuutta.

6.3 Opinnäytetyön prosessin arviointi

Opinnäytetyön aikataulu meni suunnitellusti. Opinnäytetyöprosessi alkoi joulukuussa 2022. Kutsu tai saatekirje (liite 1) työpajoihin lähti varhaiskasvatus yksiköiden esimiesten välityksellä tammikuun lopussa. Aineiston keruu tapahtui työpajoissa ryhmäkeskustelujen ja case-harjoituksen avulla maaliskuussa 2023. Työpajoihin ja ryhmäkeskusteluihin osallistui kaikkiaan kolmekymmentäyhdeksän varhaiskasvattajaa. Ryhmäkeskustelujen äänittäminen vaikutti jonkin verran keskustelun vilkkauteen, ja samalla kerätyn aineiston määrään, mutta kuitenkin kaikissa työpajoissa saatiin aikaiseksi hyvää ja kehittävää vuoropuhelua. Työpajoihin olisi voinut suunnitella vielä enemmän erilaisia palvelumuotoilun keinoja toteuttaa yhteiskehittämistä. Infomateriaalissa olisi voinut olla enemmän konkreettisia esimerkkejä mitä kyseiset asiat tarkoittavat.

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoista, koska aihe on hyvin ajankohtainen. Monialaiselle yhteistyölle on paljon tarvetta tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa perheet ovat yhä lisääntyvissä määrin monenlaisten muutosten ja haasteiden edessä. Tähän päätelmään myös Elonen ja Hiltunen (2021) ovat päätyneet omassa tutkimuksessaan. Yhteiskunnan rakenteiden kasvaessa ja monimutkaisuudessa on entistä tärkeämpää tietoisesti ohjata huomiota kokonaisuuksien hahmottamiseen. He pohtivat, myös, että voisiko systeemistä tiimimallia soveltaa asiakastyön lisäksi myös tällaisissa rakenteellisissa haasteissa, kokonaiskuvaa etsien ja hypoteeseja muodostaen. (Elonen & Hiltunen 2021, 192.)

Teoriaa ja aiempia tutkimuksia lukiessani ja opinnäytetyötä kirjoittaessani opin aiheesta paljon lisää. Varsinkin moninäköalaisuus on iskostunut tajuntaani. Töissäkin tai erilaisissa tilanteissa haluan saada aiempaa enemmän kaikkien äänen ja näkemykset esille. Tiedostan paremmin aidon kuuntelemisen ja läsnä olevan kohtaamisen merkityksen. Itse haluan edelleen olla mukana systeemisen toimintamallin levittämisessä ja jopa jonkinäköisessä sovellutetussa käyttöönotossa. Toki tiedostan myös toimintamallin haasteet varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tekeminen kehitti myös omaa ammatillisuuttani ja itse opinnäytetyöprosessi oli opettavainen ja innostava, mutta toisaalta myös kuormittava. Prosessi sisälsi myös joitakin haasteita, keväällä iski ”turnausväsymys” ja työ polki jonkin aikaa paikallaan. Aihe alkoi tuntumaan haastavalta, johtuen sen uutuudesta esimerkiksi tutkimuskentällä, aiheesta on tehty vähän tutkimuksia ja se on käytössä lähinnä lastensuojelussa. Aineiston purkaminen oli mielenkiintoista, teemoittelussa alkuun pääseminen vaati paljon pohdiskelua ja aineiston uudelleen ja uudelleen läpikäymistä.

6.4 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Sastamalan perhepalveluverkoston hankkeen ja kehittäjätiimin tavoitteena oli levittää tietoutta systemisestä toimintamallista Sastamalan koko varhaiskasvatuksen varhaiskasvattajille. Opinnäytetyöprosessin aikana systemisestä toimintamallista informoitiin pohjoisen alueen varhaiskasvattajat. Seuraavaksi pitäisi toimintamallista tiedottaa myös keskustan ja läntisen alueen varhaiskasvattajille. Tämän jälkeen aihetta voisi tutkia vertailemalla eri alueiden aineistoja keskenään, tulisiko jo saman kaupungin varhaiskasvattajien näkemyksissä eroja.

Tätä aihetta olisi mielenkiintoista tutkia myös toisella paikkakunnalla ja selvittää syntyisikö aineistoista samankaltaiset tulokset. Myöhemmin voisi tutkia minkälaisia vaikutuksia toimintamallin käyttöönotolla on saatu. Mielenkiintoista olisi myös selvittää minkälaisia vaikutuksia toimintamallin avulla on saavutettu lasten ja perheiden hyvinvointiin. Aihetta voisi tutkia myös työntekijöiden näkökulmasta, minkälaisia kokemuksia heillä on toimintamallista, minkälaisen merkityksen he antavat toimintamallin käyttöönotolle, sen hyödyille tai miten sitä voisi kehittää.

LÄHTEET

- Aaltio, E. 2022. Effectiveness of the Finnish Systemic Practice Model for Children's Social Care. A Realist Evaluation. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 27.12.2022.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/84031>
- Aaltio, E & Isokuortti, N. 2019a. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi. THL-raportti 3/2019. 9.1.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-289-5>
- Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019b. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit: Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. THL – Työpaperi 33/2019. Viitattu 27.12.2022.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-419-6>
- Ahonen, T. 2017. Palvelumuotoilu sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveystieteiden kehittämiseen. Nummela: Painokiila Oy.
- Ainsworth, F. & Hansen, P. 2011. The Munro Review of Child Protection: Final Report — A Child-Centred System: A Review and Commentary. Children Australia, 2011, Vol.36 (3),164–168.
- Alhanen, K. Lavila, P, Kangas, M., Lamppula, T. & Petrelius, P. 2019. Systeemisen muutoksen johtaminen lastensuojelussa -opas esimiehille ja johtajille. THL. Viitattu 30.3.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138850/URN_ISBN_978-952-343-417-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bostock, L. & Newlands, F. 2020. Scaling and deepening the Reclaiming Social Work model: longitudinal follow up. Evaluation report. Tilda Goldberg Centre for Social Work and Social Care, University of Bedfordshire. Viitattu 4.10.2023.
https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5fa41353d3bf7f03afd7b5ba/Reclaiming_Social_Work_-_Bedfordshire.pdf
- Civil, T., Abrahamsson O., Mäki-Forssi, S. & Miettunen N. 2019. Systeemisen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä. THL-työpaperi 34/2019. Viitattu 17.1.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139077/TY%C3%96_2019_34%20s.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Civil, T., Abrahamsson O., Mäki-Forssi, S. & Miettunen N. 2019. Systeemisen verkostotyöskentelyn hyödyt. 14–20. Teoksessa Systeemisen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä. THL-työpaperi 34/2019. Viitattu 2.9.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139077/TY%C3%96_2019_34%20s.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Cross, S., Hubbard, A. & Munro, E. 2010. Reclaiming Social Work London Borough of Hackney Children and Young People's Services. Viitattu 4.10.2023.
<https://www.whatdotheyknow.com/request/51132/response/130736/attach/html/4/1%202816227%20RSW%20FINAL%20Report%20Sept%202010.pdf.html>

Elonen, C. & Hiltunen, K. 2021.: Systemisen työtteen soveltamisen mahdollisuudet ja edellytykset aikuissosiaalityössä. (180–193). Thl: työpäpaperi 7/2021. Systemisiä kokeiluja – kohti jatkuvaa yhdessä oppimista https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141017/URN_ISBN_978-952-343-628-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hacneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpäpaperi 42/2016. Helsinki: THL. <https://www.julkari.fi/handle/10024/131498>

Forrester, D., Glynn, G., Killian, M., McCann, M., Shefer, G., Thurnham, A. & Westlake, D. 2013. Reclaiming Social Work? An Evaluation of Systemic Units as an Approach to Delivering Children's Services. Final report of a comparative study of practice and the factors shaping it in three local authorities. University of Bedfordshire. Viitattu 27.12.2022. <https://uobrep.openrepository.com/bitstream/handle/10547/594517/finalreport-systemicunits.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hastrup, A. (toim.) 2019. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma –kärkihankkeeseen liittyvät tehtävät. Toteuttamissopimuksen loppuarviointi. THL. Viitattu 4.10.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139062/URN_ISBN_978-952-343-451-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Heikkinen, H. 2007. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin (196–211). Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinonen, O-P., Ikonen, A-K., Kaivosoja M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018. Viitattu 30.9.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160555>

Hirsijärvi, S., Sajavaara, P. & Remes, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Tammi.

Isokuorti, N. & Aaltio E. 2020. Fidelity and influencing factors in the Systemic Practice Model of children's social care in Finland. <https://www.julkari.fi/handle/10024/141965>

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Suomen Yliopistopaino Oy.

Krippendorff, K. 2018. Content Analysis An Introduction Its Methodology Fourth Edition. Sage. <https://r1.vlereader.com/Reader?ean=9781506395678#>

Kuula, A. 2006. Toimintatutkimus. Luku 5.4. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 9.1.2023.)

Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. THL-työpäpaperi 7/2017. Viitattu 10.1.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-827-2>

Ojasalo, K., Moilanen, T & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. PunaMusta Oy. Viitattu 15.1.2023. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Osaamis-puu. n.d. Sote-akatemia. Turun yliopisto. Viitattu 17.1.2023. <https://osaamispuu.fi/osaamismoduulit/systeeminen-tyoote/>

Petrelius, P., Carpén, K., Savola, J., Erkkilä-Wahtera, T., Asell, M. & Häyhä, M. 2021. Systeemisyyden ja suhdeperusteisuuden koulujen hyvinvointia tukevassa työssä - kokemuksia yhteisöllisen valmennusmallin pilotoinnista. Teoksessa Petrelius, P., Yliruka, L. & Miettunen, N. (toim.) Systeemisiä kokeiluja – kohti jatkuvaa yhdessä oppimista. Thl työpäpaperi 7/2021. Viitattu 30.9.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141017/URN_ISBN_978-952-343-628-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Petrelius, P., Fagerström, K., Aarnisalo, P. & Pyhäjoki, J. 2021. Systeemisyyden. <https://blogit.utu.fi/soteakatemia/yhteinen-aani-systeemisyyden/>

Petrelius, P., Yliruka, L. & Miettunen, N. 2021. Systeemisiä kokeiluja: kohti jatkuvaa yhdessä oppimista. THL 7/2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-628-2>

Pietilä, I. 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvaara (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 111–130.

Pirkanmaan Sote-uudistus. 2022. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Blogi. Viitattu 15.1.2023. <https://soteuudistus.pirkanmaa.fi/pirkanmaan-tulevaisuuden-sote-keskus/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/>

Pirkanmaa Sote-uudistus. 2022. Pirkanmaan systeeminen verkostotyön prosessi. Blogi. Viitattu 17.1.2023. <https://soteuudistus.pirkanmaa.fi/yleinen/pirkanmaan-systeeminen-verkostotyon-prosessi/>

Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (103–117). Tallinna: Gaudeamus Oy.

Rantanen, P. 2017. Sastamalan perhepalveluverkosto. Viitattu 2.10.2023. <https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2017/11/3.11-Perhepalveluverkoston-esittely.pdf>

Räsänen, M. 2020. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin implementointi Haminan lastensuojelussa. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu

30.9.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ddcec2ba-9b2a-406f-97ad-5ad2a0ee693a/content>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto. KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>

Sastamalan kaupungin koulujen oppilashuoltosuunnitelma. 2016. Luku 8 oppilashuolto. <https://peda.net/sastamala/pl/ops-2016/ol22/8ojtel/kos>

Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma. 2022. Viitattu 21.1.2023. <https://sastamala.fi/wp-content/uploads/2022/09/sastamalan-varhaiskasvatussuunnitelma-2022.pdf>

Sosiaali- ja työterveysministeriö. 2022. Monialaisuus vahvistaa asiakaslähtöisyyttä. <https://soteuudistus.fi/-/monialaisuus-vahvistaa-asiakaslahtoisyytta>

Stevanovic, M. & Weiste E. 2018. Keskusteluanalyysi ja fokusryhmien diskursiivinen tutkimus. Helsingin yliopisto. Työterveyslaitos. <https://journal.fi/afinla/article/view/68981>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2023a. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Viitattu 17.1.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2023b. Systeminen toimintamalli lastensuojelussa. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systemisen-toimintamalli-lastensuojelussa#Mit%C3%A4_systemisyys_on

Thorne, S. 2020. Beyond theming: Making qualitative studies matter. <https://doi.org.libproxy.tuni.fi/10.1111>

Trowler, I. & Goodman, S. 2012. A Systems Methodology for Child and Family Social Work. Chapter 2. Teoksessa Social Work Reclaimed Innovative Frameworks for Child and Family Social Work Practice. Foreword by Eileen Munro. London: Jessica Kingsley Publishers, 14–25.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 15.1.2023. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>

Tuulaniemi, J. 2015. Palvelumuotoilu. Talentum 2015.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 14.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Yleissopimus lapsen oikeuksista.60/1991. Luettavissa: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2.

Yliruka, L. & Tasala, T. 2019. Lastensuojelun systeemisen toimintamallin kansallinen tilannekuva vuonna 2021. THL – Tutkimuksesta tiiviisti 9/2022. Viitattu 4.1.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143953/URN_ISBN_978-952-343-827-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yliruka, L., Alho, S. & Petrelius, P. 2023. Systeemisen lastensuojelun toimintamallin vaikuttavuutta etsimässä. Yhteiskuntapolitiikka-lehti [2826]. Viitattu 14.9.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023021527424> <https://www.julkari.fi/handle/10024/146108>

Äikäs, A., Syrjämäki, M. & Pesonen, H. 2022. Lapsen tukeen liittyvä yhteistyö ja vaativa monialainen tuki. Teoksessa Heiskanen, N & Syrjämäki, M. (toim.) Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt (174–199). Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Kutsu infoon/työpajaan

Hei, ja tervetuloa systeemisen toimintatavan infotilaisuuteen/työpajaan!

Opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa sosionomi YAMK-tutkintoa. Opiskeluuni kuuluu opinnäytetyön tekeminen, opinnäytetyöni aiheena on Systeemisen toimintamallin pilotointi varhaiskasvatukseen. Sastamalassa on PirSote hankkeen aloitteesta käynnissä systeemisen toimintamallin levittäminen ja juurruttaminen hyvinvointialueen eri toimialoille kehittäjätiimin avulla. Itse kuulun tiimiin opiskelijan roolissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja Sanna Mattilan kanssa tiedotamme systeemisestä toimintamallista pohjoiselle varhaiskasvatusalueelle. Järjestämme kolme samansisältöistä infoa/työpajaa alueellamme 14.3., 16.3. ja 28.3.2023 klo 12.30–14.30. Työpajan alussa ja lopussa keskustelemme aiheesta haastattelun merkeissä. Ryhmähaastattelu kuuluu osana opinnäytetyöhöni. Haastattelut/keskustelut nauhoitetaan.

Työpajan ja toimintatutkimukseni tarkoituksena on tuoda systeemisen toimintatavan keskeisiä käsitteitä ja näkökulmia varhaiskasvattajien tietoisuuteen sekä selvittää systeemisen toimintamallin hyödynnettävyyttä tai sovellettavuutta varhaiskasvatuksessa varhaiskasvattajien näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on myös kartoittaa miten monilaista työskentelyä voisi kehittää systeemisen toimintatavan avulla varhaiskasvatuksessa sekä kartoittaa minkälaisia käyttöönottoideoita varhaiskasvattajat tuottavat.

Tutkimuksen tietoja käytetään ainoastaan opinnäytetyöni aineistona. Aineiston näkee vain opiskelija. Aineistosta ei käy ilmi vastaajan henkilöllisyys. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja aineisto tullaan hävittämään opinnäytetyöprosessin jälkeen. Aineistoa tullaan käsittelemään ja raportoimaan luottamuksellisesti anonyymiteetti säilyttäen. Toivon työpajaan mahdollisimman suurta osallistujajoukkoa, joten toivon sinun osallistuvan tutkimukseeni osallistumalla työpajaan ja haastatteluun!

Erillisen suostumuslomakkeen täyttämällä annat luvan käyttää vastauksiasi opinnäytetyössäni.

Kiitos osallistumisestasi!

Jos haluat lisätietoja, voit ottaa yhteyttä sähköpostilla:

nina.m.laine@tuni.fi

Liite 2. Suostumuslomake

SUOSTUMUS OSALLISTUA OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEEN

Systemisen toimintamallin pilotointi varhaiskasvatukseen/Nina Laine

Olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa syytä kertomatta keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen tai peruuttaa antamani suostumuksen. Keskeyttämisestä ei aiheudu minulle mitään seuraamuksia.

Olen saanut tiedotteen tutkijalta/opiskelijalta sekä tietosuojailmoituksen, ja minulla on ollut mahdollisuus esittää opiskelijalle tarkentavia kysymyksiä, joten olen saanut riittävät tiedot tutkimuksesta ja henkilötietojeni käsittelystä.

Antamalla suostumukseni osallistua tähän tutkimukseen hyväksyn, että minulta kerätään tietoa tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen.

Allekirjoitus

Yhteystiedot:

nina.m.laine@tuni.fi

Linkki tietosuojailmoitukseen [Tietosuojailmoitus](#)

Liite 3. Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

Infotilaisuuden alussa 2 ensimmäistä kysymystä/yhteistoiminnan nykytilanne.

1. Miten moniammatillisuus/verkostotyö/monialaisuus toimii tällä hetkellä? Mikä toimii, mikä ei toimi? Kehitettävät asiat?
2. Mitä tiedät systeemisestä toimintamallista ennestään?

Tästä eteenpäin case -työskentelyn jälkeen työpajan lopussa. Keskeiset käsitteet varhaiskasvatuksen kannalta, käyttöönottoideat, yhteistyön vahvistaminen.

3. Mitkä käsitteet systeemisessä toimintatavassa ovat oleellisia tai sovellettavissa varhaiskasvatukseen?
4. Mitkä tuntuvat vierailta? Haasteet?
5. Ajatukset case:stä?
6. Miten systeemistä toimintatapaa voisi hyödyntää/soveltaa varhaiskasvatuksessa? Käyttöönottoideoita?
7. Toteutuuko mielestäsi jo nyt joku/jotkut periaatteet omalla työpaikallasi?
8. Kerro yksi menetelmä, näkökulma, periaate, jonka voisit ottaa käyttöön omassa työssäsi?
9. Mitä systeemisyyden toteutuminen vaatii johdolta?
10. Mitä muuta? Sana on vapaa.

Palautekysely Post it -lapuilla infotilaisuudesta/työpajasta: avasiko koulutustilaisuus systeemisyyttä riittävästi, miten voisi kehittää, jatkotoimenpiteet?

Liite 4. Aineistonhallintasuunnitelma

Systeemisen toimintamallin pilotointi varhaiskasvatukseen

Nina Laine

AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Kerään aineiston opinnäytetyötäni varten Sastamalan kaupungin kahdeksan varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvattajilta. Nämä yksiköt valikoituivat vastaajiksi opinnäytetyöhöni etukäteen tekemäni tiedustelun perusteella.

Aineistonhankinta menetelmänä on Focus group eli ryhmähaastattelut työpaja-toimintojen yhteydessä. Haastattelut nauhoitetaan. Myöhemmin aineisto litteroidaan tekstimuotoon analysointia varten. Aineiston kattavuuden ja luotettavuuden näkökulmasta toivoin runsasta ja monisanaista osallistumista työpajoihin.

Aineisto tarkistetaan ja tarvittaessa muutetaan, niin, ettei siinä ole tunnistetietoja. Aineistossa ei kerätä henkilötietoja.

Aineistoa kerätessä ja käsiteltäessä noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä eli tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Nämä käytännöt koskevat itse tutkimustyötä, tulosten tallentamista ja esittämistä sekä tulosten arviointia. Tutkimuksen tiedonhankinta- ja analysointimenetelmät valittiin, niin, että ne ovat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia sekä eettisesti kestäviä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012) Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti opinnäytetyölle on anottu ja saatu tutkimuslupa, aineistonkeruu ja sen käsittely oli luotettavaa, eettistä, virheetöntä ja väärentämätöntä. Opinnäytetyöhön tehtiin myös asianmukaiset lähdeviittaukset.

AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Aineisto tallennettiin sekä käsiteltiin opiskelijan henkilökohtaisen tietokoneen P-aseamalla salasanojen takana ja opiskelijan henkilökohtaisella OneDrive -pilvitalennusasemalla. Aineistosta otettiin kopiot myös USB-tikulle. Tutkimuksessa ei kerätty arkaluontoista tai salassa pidettävää materiaalia. Eettistä ennakkoarviointia ei tarvinnut tehdä.

AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Opinnäytetyön valmistumisen/hyväksymisen jälkeen aineisto tuhoetaan. Tähän asti aineistoa säilytetään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen ja niin, että aineisto on vain opiskelijan saavutettavissa.

Liite 5. Riskienhallintasuunnitelma

Perusmuotoinen riskiarvio**Hankkeen nimi: Systemisen toimintamallin pilotointi varhaiskasvatukseen**

Millaisia riskejä henkilötietojen käsittelyyn liittyy tutkimuksesi eri vaiheissa? Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia henkilötietoaineistolle sen käsittelyn elinkaaren aikana tehtäviä toimenpiteitä, kuten *tietojen keräämistä, tallentamista, analysointia, säilyttämistä, luovuttamista, arkistointia, poistamista tai tuhoamista*. Arvioi riskejä ja seurauksia rekisteröidyn eli tutkittavan näkökulmasta. Voit miettiä esimerkiksi:

- Ketkä käsittelevät tietoja tutkimuksen eri vaiheissa?
- Missä henkilötietoja säilytetään ja missä muodossa?
- Miten henkilötietoja siirretään tutkimuksen eri vaiheissa?
- Kuinka laajasti henkilötietoja käsitellään, yhdistelläänkö eri henkilötietoja keskenään ja käsitelläänkö erityisiä henkilötietoryhmiä¹?

Riskiarvio

Riski	Todennäköisyys	Vakavuus	Toimenpide riskin vähentämiseksi	Jäännösriski ²
Aineiston keruu on vahingollista tutkittaville, tutkittavien tunnistaminen aineistoista	Epätodennäköinen	Vakava	Ryhmähaastattelut toteutetaan anonyymisti ja tarkkoja henkilötietoja ei kerätä.	Matala
Aineiston käsittelyssä tietoturvaluoto	Epätodennäköinen	Vakava	Aineistoa säilytetään käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Vain tutkija käsittelee aineistoa.	Matala

Kokonaisarvio tutkimuksen tietosuojariskistä: Matala

¹ Henkilötiedot, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tai biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista.

² Jäännösriskillä tarkoitetaan tutkittavalle aiheutuvaa riskiä sen jälkeen, kun suoja-toimenpiteet on toteutettu.